

B.A. – IInd Year

SEM – III & IV

Previous Year

Question Papers

Academic Year:

(2019-20)

Please Note: This set has been prepared based on the papers received to us from the Examination Cell. It may have missing papers on non-availability of the same. This set does not have papers of the March/April for which exam was objective type

B - 233

Total No. of Pages : 2

Seat No.	☒
----------	-------------------------------------

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

ENGLISH (Compulsory) (Paper - D)

English for Communication

Sub. Code : 62310

Day and Date : Friday, 06 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are Compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Rewrite the following sentences by choosing the correct alternative : [5]

- i) Unni moved to the bamboo cluster because _____.
  - a) he liked the shade of the bamboo cluster
  - b) he was playing hide and seek with his friends
  - c) he wanted to be out of the mother's view
  - d) he knew that the dragonfly was there
- ii) The Krishnakali in the poem is _____.
  - a) a flower
  - b) a village girl
  - c) a woman
  - d) a game
- iii) _____ was the coach of Milkha Singh, who would observe his every move and action during the early years.
  - a) Ranbir singh
  - b) Ranbir Kaur
  - c) Ranbir Kumar
  - d) Ranbir Kapoor
- iv) 'An old Woman' originally occurs in Kolatkar's collection of poems entitled _____.
  - a) Kala Ghoda
  - b) Sarpsatra
  - c) Bhijki Vahi
  - d) Jejuri
- v) _____ has to be recognized by every Indian as a national priority.
  - a) International security
  - b) National security
  - c) Global security
  - d) Individual security

Q2) a) Answer any two of the following questions in 100 to 120 words each.

[10]

- i) How did the king cobra prepare to catch the red ring?
- ii) Describe Milkha Singh's early morning schedule?
- iii) What, according to APJ Abdul Kalam, can be the vision to face the challenges?

P.T.O.

- b) Write short note on any one of the following in 100 to 120 words. [5]
- Unni the boy
  - Milkha Singh's hardwork and dedication.
- c) Write short note on any one of the following in 100 to 120 words. [5]
- The old woman
  - The theme of "Krishnakali".

Q3) Write a review, in the journalistic format of a Marathi/Hindi/English film recently seen by you. [10]

Q4) a) Write a summary of the following passage in one third of its original length and suggest a suitable title. [7]

It is easy to say, 'Enlarge your vocabulary; first, that you may enter upon the privileges of a cultivated woman; and secondly, that you may be able to tell the truth easily and accurately'. But it is another and more difficult matter to prescribe the means by which this is to be done. Every girl must, to a large degree, work out her own method. The reading of the best books and conversation with cultivated folk are both helps to the free use of words. The dictionary is the best friend for your task. Never allow a strange word to pass unchallenged. Usually, it is wise to look it up at the moment. If that is impossible, it must be written firmly on the memory and traced at the first opportunity. It is good to encourage in yourself the habit of dawdling a little over the dictionary. It is the only place where dawdling reaps a harvest. To learn two new words a day - thoroughly to learn them so that their use will not have a foreign accent - it to insure a large vocabulary before you reach middle age.

b) Write a well organised passage on the following topic using the points given below it : [8]

Topic : Road accidents and loss of life

Points : Causes - rise of upper middle class - rush to buy two and four wheelers, condition of roads, speed rush, reckless driving, drunken driving, sleep, failure of machine - solution - stopping the illegal licensing, proper education of rules of traffic etc.

B - 271

Total No. of Pages : 2

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) (New) Examination, December - 2019

ENGLISH (Optional) (Paper - V)

Modern English Literature (Play)

Sub. Code : 62351

Day and Date : Thursday, 12 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing the correct alternative. [5]

- i) Dr. Thomas stockmann is _____
a) an Engineer	b) a Teacher
c) a medical officer	d) a clerk
- ii) Petra loses her job as _____
a) a clerk	b) a cashier
c) a teacher	d) an Accountant
- iii) Morten kill is Dr. Thomas stockmann's _____
a) Father – in-law	b) brother
c) son-in-law	d) son
- iv) Mr. Horstad is the _____ of the people's messenger.
a) editor	b) sub-editor
c) owner	d) an Accountant

P.T.O.

- v) The first act of 'An Enemy of the people' takes place in _____
- Public place of the town
  - Captain's house
  - Hovstad's office
  - Dr. Romas stockmann's sitting room

Q2) a) Answer the following questions in about 200 to 250 words. [10]

- i) Draw the character sketch of Dr. Thomas stockmann

OR

- ii) Discuss 'An Enemy of the people' as a political play.

b) Answer the following questions in about 200 to 250 words. [10]

- i) Examine the plot construction of 'An Enemy of the people'

OR

- ii) Draw the character sketch of peter.

Q3) Answer the following question in about 200 to 250 words [10]

- a) Discuss Dr. Thomas stockmann's crusade against the baths.

OR

- b) Discuss rivalry between peter stockmann and Dr. Thomas stockmann.

Q4) Write short notes in about 100 to 120 words each on the following (any three) [15]

- Katherine stockmann
- Petra stockmann
- Horstad
- Title of the play 'An Enemy of the people'.
- The end of the play 'An Enemy of people'.

B - 273

Total No. of Pages : 2

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

ENGLISH (Optional) (Paper - VI) (Revised)

Indian English Literature (Indian Poetry)

Sub. Code : 62352

Day and Date : Friday, 13 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences choosing the correct alternative given below:

[5]

- i) The woman in the poem, 'Breaded Fish' looked hurt when _____.
  - a) she didn't get what she wanted
  - b) the persona could neither sit nor eat the fish
  - c) the persona was angry
  - d) she saw the insensitive persona
- ii) The persona (narrator) of 'To an Unborn Child' is a _____.
  - a) father
  - b) mother
  - c) brother
  - d) sister
- iii) The colour of the eyes of the previous occupant, according to the persona, is _____.
  - a) black
  - b) blue
  - c) brown
  - d) green
- iv) The persona visits the accountant's house with his _____ companion.
  - a) engineer
  - b) teacher
  - c) office
  - d) doctor
- v) 'The Female of the Species' criticizes _____ world.
  - a) man's
  - b) woman's
  - c) national
  - d) international

P.T.O.

Q2) a) Answer the following the questions in 200 to 250 words : [10]

i) "Breaded Fish" is a memory poem." Explain

OR

ii) Bring out the depiction of human life in the poem, 'To an Unborn Child'.

b) Answer the following the questions in 200 to 250 words : [10]

i) Write a note on the life of woman as portrayed in the poem, 'Woman'.

OR

ii) Explain the central idea of the poem, "Words to a Boy".

Q3) Answer the following the questions in 200 to 250 words : [10]

a) Comment on the attitude of the accountant's family towards death as presented in the poem, "The Accountant's House."

OR

b) Bring out the element of fantasy in the poem, "Foreshadows".

Q4) Write short notes on any three of the following in about 100 to 120 words each : [15]

a) Father in the poem, "Life Signs"

b) "The Previous Occupant" as a poem of memory

c) Christian mythology in "Journey to Golgotha"

d) Sense of alienation in the poem, "The Female of the Species"

e) The title of the poem, "Breaded Fish".

B - 222

Total No. of Pages : 2

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

मराठी (Marathi) (Optional) (Paper - V)

गद्य - वाणीकिडे व अनुवाद प्रक्रिया

पाठ्यपुस्तक : 1) वाणीकिडे : निशिकांत गुरव

2) अनुवाद प्रक्रिया

Sub. Code : 62341

Day and Date : Tuesday, 03 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- सूचना :**
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील आकडे त्या प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[5]

अ) 'ब्रॅकेट' या कथेत कोणत्या समस्येचे चित्रण आले आहे?

- i) जुगार
- ii) बेकारी
- iii) भ्रष्टाचार
- iv) अंधश्रद्धा

ब) 'स्मशानवाटा' या कथेतील तरूणाच्या पायाखाली कोणत्या वाटा अथरलेल्या होत्या?

- i) नागमोडीवाटा
- ii) स्मशानवाटा
- iii) पाऊलवाटा
- iv) संघर्षवाटा

क) 'मरण-इच्छा' या कथेतील दादासाहेब कोणत्या नावाने हॉटेल काढतात?

- i) विश्वास
- ii) सदाशिव
- iii) अच्युत
- iv) आराम

ड) 'मोहोळ' कथेतील सरस्वती गायरू शोधण्यासाठी कुठे जाते?

- i) पठारवाडी
- ii) सज्जनखडी
- iii) रांजणवाडी
- iv) धनगरीखडी

इ) आपली बदली पठारवाडीलाच व्हावी असे कोणाला वाटत होते?

- i) नायकवडी मास्तर
- ii) पवार मास्तर
- iii) शिंदे मास्तर
- iv) विडकर मास्तर

P.T.O.

प्र.2) विविध प्रश्नांना भिडणारा कथासंग्रह म्हणून 'वाणीकिडे' या कथासंग्रहाचे स्वरूप विशद करा. [15]

किंवा

'वाणीकिडे' या कथासंग्रहातील समाजवास्तव स्पष्ट करा.

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) 'माती' कथेतील संवेदनशून्यता विशद करा.
- ब) 'बगळे' कथेतील शंकर सरवटे ही व्यक्तिरेखा स्पष्ट करा.
- क) 'स्मशानवाटा' या कथेतील वास्तव स्पष्ट करा.

प्र.4) आजच्या काळात जाहिरातीच्या अनुवादाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [10]

किंवा

खालील इंग्रजी बातमीचे मराठीत भाषांतर लिहा.

Vacancies in HRD Ministry

The staff strength of the HRD ministry's higher education department has dwindled over the past few days. While joint secretaries N Sarvanna Kumar and Ishita Roy have gone back to their respective cadres – Bihar and Kerala – the buzz is that joint secretary GC Hosur is also set to go back to his Karnataka cadre to serve as secretary to chief minister BS Yediyurappa. This will leave three slots vacant in the ministry.

B - 226

Total No. of Page : 2

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

मराठी (MARATHI) (Paper - VI) (Optional)

पद्य - तळ ढवळताना व संपादन प्रक्रिया

Sub. Code : 62342

Day and Date : Wednesday, 04 -12- 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[5]

i) 'आर टी आय' ला कवी लहू कानडेनी कोणते नाव दिले आहे.

अ) फाईल

ब) महानायक

क) महाबली

ड) सहस्रक

ii) कवीच्या दारात कोण आलयं?

अ) पाहुणा

ब) नव सहस्रक

क) भिकारी

ड) आदिवासी

iii) 'बये, तू सामाजिक न्यायाची माय हो' असे कवीने कोणास म्हटले आहे?

अ) जातपंचायत

ब) विधानसभा

क) लोकसभा

ड) ग्रामसभा

iv) 'चौकनी खोके' या कवितेत कशांचे चित्रण येते?

अ) बाजारू संस्कृती

ब) जातियता

क) अस्पृश्यता

ड) गावगाडा

v) शतपत्रांचे लेखन कोणी केले?

अ) लोकहितवादी

ब) म. फुले

क) डॉ. आंबेडकर

ड) महर्षी शिंदे

P.T.O.

प्र.2) 'तळ ढवळताना' या काव्यसंग्रहात व्यक्त झालेल्या सामाजिक जाणिवा स्पष्ट करा.

[15]

किंवा

समकालीन ग्रामीण वास्तवाचे चित्रण 'तळ ढवळताना' या काव्य संग्रहात कसे येते, ते सविस्तर सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (तीन पैकी दोन)

[20]

- अ) आदिवासींच्या जीवनसंस्कृतीचे चित्रण कवीने 'तळ ढवळताना' या काव्यसंग्रहात कसे केले आहे?
 ब) सातपुडा पर्वत रांगातील निसर्ग सौंदर्याचे चित्रण कवीने कसे केले आहे ते स्पष्ट करा.
 क) 'बाप्पा, नव्या सहस्रका .....!' या कवितेचे आशयसौंदर्य उलघडून दाखवा.

प्र.4) संपादनाच्या विविध क्षेत्रांचा परिचय करून द्या.

[10]

किंवा

अहवाल संपादन करताना कोणकोणत्या बाबींचा विचार करावा लागतो?

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

हिंदी (HINDI) (Optional) (Paper - V) (Old)

आधुनिक गद्य साहित्य

i) बिना दीवारों के घर,

ii) कल दिल्ली की बारी है।

Sub. Code : 62347

Day and Date : Tuesday, 10 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाईं ओर लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए।

[5]

- अ) बिना दीवारों के घर, नाटक ..... जीवन पर आधारित है।
दाम्पत्य / धार्मिक / आर्थिक / राजनीतिक
- ब) 'बिना दीवारों के घर' नाटक का नायक ..... है।
अजित / जयंत / चावला / अमर
- क) जनार्दन का चुनाव चिह्न ..... है।
साइकिल / अंडा / मोटर / घड़ी
- ड) 'कल दिल्ली की बारी है' नाटक के लेखक ..... है।
श्रवणकुमार गोस्वामी / अनुपकुमार / अमर / शुक्ला
- इ) बज्जरसिंह ..... नाम से चुनाव लड़ता है।
ब्रजनाथ सिंह / लोकनाथ / राजनाथ / प्रेमनाथ

प्र.2) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं तीन का ससंदर्भ स्पष्टीकरण कीजिए।

[15]

- अ) "हम अपनी कमियों और गलतियों की सजा इस बेकसूर बच्ची को क्यों दें?"
- ब) "ये बेकार नहीं होते तो कभी की घर छोड़कर चली जाती। कौन रह सकता है ऐसे शक्की आदमी के साथ?"
- क) "कौन सा पति इस अपमान को बर्दाश्त करेगा? जयंत के साथ ऐसा होता तो वह करता?"
- ड) "अब जब औरत भी नौकरी करने लगी है तो मर्द को भी घर के काम में हाथ बँटाना पड़ेगा, समझे?"
- इ) "ठीक है, तो मैं अकेली ही चली जाऊँगी। जहाँ मैंने अपने भीतर की पत्नी को मारा है, वही अपने भीतर की माँ को भी मार दूँगी।"

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[15]

- अ) जनार्दन युवकों को नेताजी से कौनसे पांच प्रश्न पूछने के लिए कहता है?
- ब) "कल दिल्ली की बारी है" नाटक का शीर्षक स्पष्ट कीजिए।
- क) नेताजी का चरित्र - चित्रण कीजिए।
- ड) 'कल दिल्ली की बारी है' नाटक का उद्देश्य।
- इ) जनार्दन का परिचय दीजिए।

प्र.4) 'बिना दीवारों के घर' नाटक की नायिका शोभा का चरित्र चित्रण कीजिए।

[15]

अथवा

'कल दिल्ली की बारी है' नाटक की कथावस्तु लिखिए।

B - 269

Total No. of Pages : 3

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

हिंदी (HINDI) (Paper - VI) (Optional)

आधुनिक काव्य

पाठ्यपुस्तक - सैरंध्री

तुलसीदास

Sub. Code : 62348

Day and Date : Wednesday, 11 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाईं ओर लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए।

[5]

अ) 'सैरंध्री' खंडकाव्य की कथा ..... से ली गई है।

i) रामायण

ii) महाभारत

iii) वैदिक साहित्य

iv) गीता

ब) रानी सुदेष्णा ..... की बहन थी।

i) राजा विराट

ii) सैरंध्री

iii) कीचक

iv) कृष्ण

क) भीम अज्ञातवास में ..... का काम करता था।

i) रसोइया

ii) मल्लयुद्ध

iii) कंक

iv) सेनापती

ड) 'तुलसीदास' लम्बी कविता के कवि ..... हैं।

i) जयशंकर प्रसाद

ii) सुमित्रानंदन पंत

iii) सूर्यकांत त्रिपाठी 'निराला'

iv) अज्ञेय

इ) तुलसीदास की ..... यात्रा का वर्णन तुलसीदास रचना में हैं।

i) चित्रकूट

ii) चारधाम

iii) ससुराल

iv) गंगा

P.T.O.

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन संदर्भों का ससंदर्भ स्पष्टीकरण कीजिए ।

- अ) 'सावधान हे वीर, न ऐसे वचन कहो तुम,
मन को रोको और संयमी बने रहो तुम ।
है मेरा भी धर्म, उसे क्या खो सकती हूँ?
अबला हूँ, मैं किन्तु न कुलटा हो सकती हूँ।
मैं दीना हीना हूँ सही, किन्तु लोभ-लीना नहीं,
करके कुकर्म संसार में मुझको है जीना नहीं ।
- ब) 'सैरंध्री तेरा स्वभाव है सचमुच भोला ।
तुझसे बढ़कर और पुण्य का फल क्या होगा?
जा सकता है यहीं स्वर्ग-सुख तुझसे भोगा ।
भय रहने दे जय बोल तू, मेरा कीचक नाम है,
तेरे प्रभु-पंचक से मुझे चिन्त्य पंचशर काम है।
- क) तू जिसकी यों वार वार कर रही बुराई
भूल न जा, वह शक्ति - शील है मेरा भाई ।
करता है वह प्यार तुझे तो यह तो तेरा -
गौरव ही है, यही अटल निश्चय है मेरा
तू है ऐसी गुण - शालिनी, जो देख मोहे वही,
फिर इसमें उसका दोष क्या, चिन्तनीय है बस यही ।
- ड) नर होकर भी हाय! सताता है नारी को,
अनाचार क्या कभी उचित है वलधारी को?
यों तो पशु महिष बराह भी रखते साहस सत्व हैं
होते परन्तु कुछ और ही, मनुष्यत्व के तत्व हैं ।
- इ) "भय पाती है जहाँ राजग्रह में नारी,
होता अत्याचार यथा उस पर भारी ।
सब प्रकार विपरीत जहाँ की रीति निहारी,
अधिकारी हो जहाँ आप हैं अत्याचारी। "

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

- अ) 'तुलसीदास' काव्य में भारतीय संस्कृति के पतन का चित्रण किस प्रकार हुआ है।
- ब) 'तुलसीदास' काव्य में चित्रित 'चित्रकूट यात्रा' का वर्णन कीजिए ।
- क) 'तुलसीदास' कविता का उद्देश्य समझाइए ।
- ड) 'तुलसीदास' कविता में रत्नावली का भाई उसे मायके चलने की याचना किस प्रकार करता है।
- इ) 'तुलसीदास' कविता की भाषा का वर्णन कीजिए ।

प्र.4) 'सैरंध्री' खण्डकाव्य के आधार पर कीचक का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

[15]

अथवा

'तुलसीदास' लम्बी कविता की कथावस्तु लिखिए ।

B - 225

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019
ECONOMICS (Optional) (Paper - V)
Macro Economics (Part - II)
Sub. Code : 62377

Day and Date : Tuesday, 03- 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Complete the following sentences by choosing the correct alternative. [10]

- i) Trade cycle is a _____ movement.
  - a) Regular
  - b) Straight
  - c) Wave like
  - d) None of them
- ii) According to Hawtray Trade cycle is a purely _____ phenomenon.
  - a) Monetary
  - b) Fiscal
  - c) External
  - d) Internal
- iii) Bank rate is the _____ measure to control trade cycles.
  - a) Fiscal
  - b) Monetary
  - c) Private
  - d) Public
- iv) A tax is _____ payment.
  - a) Regular
  - b) Optional
  - c) Cash
  - d) Compulsory
- v) Shifting of tax is not possible in _____ tax.
  - a) Direct
  - b) Indirect
  - c) Sales tax
  - d) All of above
- vi) Recovery converts into _____.
  - a) Depression
  - b) Recovery
  - c) Prosperity
  - d) Recession

P.T.O.

- vii) Equality is the merit of _____ tax.
a) Direct	b) Indirect
c) Value Added	d) None of these
- viii) According to _____ the role of innovator is important in capitalistic economy.
a) Keynes	b) Hawtrey
c) Schumpeter	d) Marshal
- ix) Fiscal policy implemented by _____ bank.
a) Co-operative	b) Commercial
c) Central	d) All of the above
- x) During the period of depression securities are _____ by central bank.
a) Sold	b) Purchased
c) Created	d) None of these

Q2) Answer the following questions.

- a) Explain the schumpeter's theory of trade cycle. [10]

OR

Explain the merits and demerits of indirect tax.

- b) Explain the meaning and sources of public debt. [10]

OR

Explain the objectives of Fiscal policy.

Q3) Write short notes (any four)

- [20]
a) Monetary policy to control trade cycles.
b) Role of Deficit Financing in developing economy.
c) Scope of Public Finance
d) Role of Public Finance in developing economy.
e) Objectives of monetary policy.
f) Feature of trade cycles.

मराठी रूपांतर

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करा.

[10]

- i) व्यापार चक्रे ही..... असतात.
अ) नियमीत	ब) सरळ
क) लहरी सारखी	ड) यापैकी नाही
- ii) हॉट्ट्रे यांच्या मते, व्यापारचक्र ही सर्वस्वी ..... घटना आहे.
अ) चलनजन्य	ब) वित्तीय
क) बाह्य	ड) अंतर्गत
- iii) बँक्रेट हा व्यापार चक्र नियंत्रणाचा ..... उपाय आहे.
अ) राजकोषीय	ब) चलनविषयक
क) खाजगी	ड) सार्वजनिक
- iv) कर हे ..... देणे आहे.
अ) नियमीत	ब) ऐच्छिक
क) रोख	ड) सक्तीचे
- v) ..... कराचे संक्रमण करणे अशक्य असते.
अ) प्रत्यक्ष	ब) अप्रत्यक्ष
क) विक्री कर	ड) वरील सर्व
- vi) पुनरुज्जीवनाचे ..... मध्ये रूपांतर होते.
अ) मंदी	ब) पुनरुज्जीवन
क) तेजी	ड) घसरण
- vii) समता हा ..... कराचा गुण आहे.
अ) प्रत्यक्ष	ब) अप्रत्यक्ष
क) मूल्यावधीत	ड) यापैकी नाही
- viii) ..... यांच्या मते, भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेत नवप्रवर्तकाची भूमिका महत्वाची असते.
अ) केन्स	ब) हॉट्ट्रे
क) शंपीटर	ड) मार्शल

- ix) राजकोषीय धोरणाची अंमलबजावणी ..... बँके कडून केली जाते.
 अ) सहकारी ब) व्यापारी
 क) मध्यवर्ती ड) वरील सर्व
- x) मंदीच्या काळात मध्यवर्ती बँकेकडून कर्जरोख्यांची .....केली जाते.
 अ) विक्री ब) खरेदी
 क) निमिर्ती ड) वरील पैकी नाही

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) शुपीटर यांचा व्यापार चक्र विषयक सिद्धांत स्पष्ट करा. [10]
 किंवा
 अप्रत्यक्ष कराचे गुण - दोष स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक कर्जाचा अर्थ व कर्ज उभारणीचे मार्ग सांगा. [10]
 किंवा
 राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) व्यापार चक्र नियंत्रणाचे चलनविषयक धोरण.
 ब) विकसनशील अर्थव्यवस्थेतील तुटीच्या अर्थ भरण्याची भूमिका
 क) सार्वजनिक आयव्ययाची व्याप्ती.
 ड) विकसनशील अर्थव्यवस्थेतील राजकोषीय धोरणाची भूमिका
 इ) चलनविषयक धोरणाची उद्दिष्टे
 फ) व्यापार चक्राची वैशिष्ट्ये

B - 228

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

ECONOMICS (Paper - VI)

Banks and Financial Institutions

Sub. Code : 62378

Day and Date : Wednesday, 04 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing correct alternatives [10]

- i) _____ is a factor of unorganized money market.
a) Bank
b) Government
c) RBI
d) Money lenders
- ii) Development Banks majorly provide finance for _____ projects.
a) developmental
b) cultural
c) industrial
d) basic
- iii) Due to non-banking financial institutions rate of _____ reduces.
a) profit
b) loss
c) interest
d) rent
- iv) Mutual funds give stimulation to _____ behaviour in the society.
a) consumption
b) investment
c) economy
d) saving
- v) _____ fund is a source to reduce risk.
a) Investment
b) Capital
c) Mutual
d) Income
- vi) The Report of Shri M Narsimham Committee (1991) was presented in the month of _____ 1991.
a) June
b) July
c) November
d) December
- vii) The M. Narsimham committee (1991) has proposed that local banks should limited its working area only for _____ districts.
a) Three
b) Four
c) Five
d) Six

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे द्या.

अ) नाणे बाजार म्हणजे काय? ते सांगून त्याचे घटक स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

विकास बँकांची संकल्पना आणि भूमिका स्पष्ट करा.

ब) नरसिंह समिती (1998) च्या शिफारशी स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

बँक संपादन म्हणजे काय? ते सांगून संपादनाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सेबी ची भूमिका
- ब) बँकेतर वित्तीय संस्थांची भूमिका
- क) सहयोग निधीचे महत्व
- ड) बेसल मानक I
- इ) ई-बँकिंग प्रकार
- फ) ए.टी.एम. सेवा.

Seat No.	
----------	--

**B.A. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) Examination,
December - 2019**

HISTORY (Paper - V)

World Revolution - II

Sub. Code : 62369

Day and Date : Thursday, 05 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 Noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in blanks by choosing appropriate alternative given below. [10]

- a) Due to industrial Revolution _____ Economy was risen.
  - i) Capitalistic
  - ii) Commercial
  - iii) Stock Market
  - iv) Agricultural
- b) _____ sector was firstly influenced under the industrial Revolution.
  - i) Iron Industry
  - ii) Mining Industry
  - iii) Textile Industry
  - iv) Chemical Industry
- c) The Warrior class in japan was called as _____.
  - i) Shogun
  - ii) Samurai
  - iii) Prins
  - iv) Baren
- d) Commander Pery was belong to _____.
  - i) India
  - ii) Chin
  - iii) America
  - iv) France
- e) Karl Marx born in _____ Family.
  - i) Christian
  - ii) Muslim
  - iii) Jue
  - iv) Farsi
- f) _____ novel was written by Magzim Gorki.
  - i) Mother
  - ii) Father
  - iii) War and peace
  - iv) Master and man

P.T.O.

- g) Red army was established by _____
  - i) Lenin
  - ii) Mao-Tse-Tun
  - iii) Chang -ke-shek
  - iv) Hung-yu-Chuang
- h) Bolshvik revolution in Russia was on _____
  - i) 1916
  - ii) 1915
  - iii) 1914
  - iv) 1917
- i) Haris pact was on _____
  - i) 29 July 1858
  - ii) 25 July 1857
  - iii) 27 July 1856
  - iv) 24 July 1855
- j) Relief from Bhudas pratha was ordinance was passed by _____
  - i) Zar Alexander Second
  - ii) Zar Alexander First
  - iii) Zar Pol First
  - iv) Zar Nikolas

Q2) Answer the following questions in detail.

- a) Write the Causes of Industrial Revolution. [10]

OR

Write the Effects of Meiji Revolution.

- b) Write the Courses of Bolshevik Revolution. [10]

OR

Write the Effects of Communist Revolution of China in 1949 A.D.

Q3) Write Short notes (any Four) :

[20]

- a) Courses of Industrial Revolution in England
- b) Side effects of Industrial Revolution
- c) Educational reforms during Meiji Revolution
- d) Quintuplet Programme of Meiji King
- e) Zar nicolas II
- f) Read Army

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खाली दिलेल्या पर्यायामधून योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[10]

अ) औद्योगिक क्रांती मुळे ..... ही अर्थव्यवस्था उदयास आली.

i) भांडवलशाही	ii) व्यापारी
iii) शेअर बाजार	iv) कृषी

ब) औद्योगिक क्रांती सर्व प्रथम ..... उद्योगक्षेत्रात घडून आली.

i) लोखंड	ii) खाण
iii) कापड	iv) रासायनिक

क) जपान मधील पारंपारिक लढवय्या योद्धा वर्गास ..... या नावाने संबोधले जाते.

i) शोगुन	ii) सामुराई
iii) प्रिन्स	iv) बॅरेन

ड) कमोडर पेरी ..... या देशाचा खलाशी होता.

i) भारत	ii) चीन
iii) अमेरिका	iv) फ्रान्स

इ) कार्ल मार्क्स यांचा जन्म ..... या कुटुंबात झाला.

i) ख्रिश्चन	ii) मुस्लीम
iii) ज्यू	iv) फारशी

फ) मॅक्झिम गॉर्की यांनी ..... ही कादंबरी लिहिली.

i) आई	ii) वडील
iii) युद्ध आणि शांतता	iv) गुरु आणि माणूस

य) 'लालसेना' ची स्थापना ..... यांनी केली.

i) लेनिन	ii) माओ-त्से-तुंग
iii) चॅंग-कै-शेक	iv) हुंग-यू-चुआंग

- र) ..... साली रशियात बोलरोव्हिक क्रांती झाली.
- i) 1916 ii) 1915
iii) 1914 iv) 1917
- ल) हॅरिस करार ..... रोजी झाला.
- i) 29 जुलै 1858 ii) 25 जुलै 1857
iii) 27 जुलै 1856 iv) 24 जुलै 1855
- व) भुदास प्रथा मुक्तता वटहुकूम ..... यांनी काढला.
- i) झार अलेक्झांडर दुसरा ii) झार अलेक्झांडर पहिला
iii) झार पॉल पहिला iv) झार निकोलस पहिला

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

- अ) औद्योगिक क्रांतीची कारणे सांगा. [10]

किंवा

मेईजी पुर्नः स्थापनेची परिणाम सांगा.

- ब) बोलरोव्हिक राज्यक्रांतीची वाटचाल सांगा. [10]

किंवा

चीनमधील इ. स. 1949 च्या साम्यवादी क्रांतीचे परिणाम सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) इंग्लंडमधील औद्योगिक क्रांतीची वाटचाल
ब) औद्योगिक क्रांतीचे दुष्परिणाम
क) मेईजी कालीन शैक्षणिक सुधारणा
ड) मेईजी सम्राटाचा पंचसूत्री कार्यक्रम
इ) झार निकोलस दुसरा
फ) लालसेना

Seat No.	
----------	--

**B.A. (Part - II) (Semester - IV) (IDS) Examination,
December - 2019**

ANCIENT INDIAN HISTORY & CULTURE (Paper - II)

Sub. Code : 62311

Day and Date : Saturday, 07 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the appropriate word.

[10]

- i) There are _____ teerthkar's in Jainism.

a) 10	b) 20
c) 23	d) 24
- ii) _____ was the founder of Nanda dynasty.

a) Bimbisar	b) Shishupal
c) Mahapadamanand	d) Dhanananda
- iii) The welknown panini was the resident of _____.

a) Gandhar	b) Takshasheela
c) Kamboj	d) Ashmak
- iv) _____ destroyed Nanda's Magadh Empire and occupied it.

a) Samrat Ashok	b) Chandragupta Maurya
c) Harsh Vardhan	d) Bimbisar
- v) _____ was the capital of Uttarpatha.

a) Takshasheela	b) Suvarngiri
c) Patliputra	d) Girnar
- vi) _____ is writer of the book 'Vartik'.

a) Kanad	b) Kapil
c) Kautilya	d) Katyayani
- vii) During Samrat Ashoka's times _____ pillar was established first.

a) Kashi	b) Sarnath
c) Rampura	d) Sanchi

Seat
No.

B - 212

Total No. of Pages : 4

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
EDUCATION (Optional) (Paper - III) (New)

Educational Psychology

Sub. Code : 62203

Day and Date : Saturday, 30 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choose the correct option for the given statement and rewrite the statement. [10]

- i) Psychology = _____ + Logos.
  - a) Psycho
  - b) Psychi
  - c) Psyche
  - d) Psych
- ii) Education is _____ process.
  - a) natural
  - b) individual
  - c) logical
  - d) social
- iii) Practice makes man _____.
  - a) wise
  - b) perfect
  - c) successful
  - d) experienced
- iv) Development is _____ concept.
  - a) social
  - b) qualitative
  - c) quantitative
  - d) psychological
- v) _____ said that Educational Psychology is that branch of Psychology which deals with teaching and learning.
  - a) Skinner
  - b) Guthrie and Powers
  - c) McFarland
  - d) Judd
- vi) _____ put laws of learning.
  - a) Thorndike
  - b) Kohlar
  - c) Sigmund Fried
  - d) Binet

P.T.O.

- vii) Insightful learning method is put forth by _____.
  - a) Gilford
  - b) Pavlov
  - c) Kohler
  - d) Thorndike
- viii) Sexual Education is important in the stage of _____.
  - a) childhood
  - b) adolescence
  - c) infancy
  - d) adulthood
- ix) To know Nikhil's interest in playing kho-kho _____ technique is useful.
  - a) Rating scale
  - b) Personality inventory
  - c) Projective
  - d) Diary
- x) When peon entered in classroom students shouts "holiday" is the example _____ of method.
  - a) trial and error
  - b) insightful learning
  - c) classical conditioning
  - d) demonstration

Q2) Write short notes on any four : [20]

- a) Relation between Psychology and Education
- b) Difference between growth and development
- c) Personality meaning and nature
- d) Projective Technique
- e) Theory of learning by Insight
- f) Characteristics of Adolescence.

Q3) Write answers of the following questions : [20]

a) What is Educational Psychology ? Explain its nature and scope.

OR

a) Explain physical, mental, social and emotional characteristics of adolescence.

b) What is integrated personality? Mention the educational activities for integrated personality of student.

OR

b) Explain the Nature of learning Process

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) दिलेल्या पर्यायापैकी अचूक पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा.

[10]

- i) मानसशास्त्र = ... + Logos.
अ) Psycho	ब) Psychi
क) Psyche	ड) Psych
- ii) शिक्षण ही ..... प्रक्रिया आहे.
अ) नैसर्गिक	ब) वैयक्तिक
क) तार्किक	ड) सामाजिक
- iii) सरावाने माणसाला ..... येते.
अ) शहाणपण	ब) पूर्णत्व
क) यशस्विता	ड) अनुभव
- iv) विकास ही ..... संकल्पना आहे.
अ) सामाजिक	ब) गुणात्मक
क) संख्यात्मक	ड) मानसिक
- v) शैक्षणिक मानसशास्त्र ही मानसशास्त्राची अशी शाखा आहे की ज्या शाखेत अध्यापन आणि अध्ययनाचा अभ्यास केला जातो. असे ..... यांनी म्हटले आहे.
अ) स्किनर	ब) गुथी आणि पॉवर्स
क) मॅकफरलॅंड	ड) जडड
- vi) अध्ययनाचे नियम ..... ने सांगितले.
अ) थॉर्नडाईक	ब) कोहलर
क) सिग्मंड फ्राईड	ड) बीने
- vii) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन पध्दती ..... याने शोधून काढली.
अ) गिलफोर्ड	ब) पॅवलाव्ह
क) कोहलर	ड) थॉर्नडाईक
- viii) लैंगिक शिक्षणाची गरज ..... या अवस्थेतील मुलांना असते.
अ) बाल्यावस्था	ब) कुमारावस्था
क) शैशवावस्था	ड) प्रौढावस्था

ix) निखिलची खो-खो खेळातील आवड जाणून घेण्यासाठी ..... तंत्राचा वापर केला जातो.

अ) पदनिश्चयन श्रेणी

ब) व्यक्तिमत्व प्रश्नावली

क) प्रक्षेपण

ड) दैनंदिनी

x) शिपाई वर्गात आल्यावर मुले सुट्टी म्हणून ओरडतात हे ..... पध्दतीचे वर्णन आहे.

अ) प्रयत्न प्रमाद

ब) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन

क) अभिजात अभिसंधान

ड) दिग्दर्शन

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार वर टिपा लिहा.

[20]

अ) मानसशास्त्र आणि शिक्षण यातील संबंध

ब) वाढ आणि विकास यातील फरक

क) व्यक्तिमत्व: अर्थ आणि स्वरूप

ड) प्रक्षेपण तंत्र

इ) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन पध्दती

फ) कुमारावस्थेची वैशिष्ट्ये

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

अ) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

अ) पौगंडावस्थेतील शारीरिक, मानसिक सामाजिक आणि भावनिक वैशिष्ट्यांचे स्पष्टीकरण द्या.

ब) सुसंघटित व्यक्तीमत्व म्हणजे काय? सुसंघटित व्यक्तीमत्वासाठी शैक्षणिक उपक्रम सांगा.

किंवा

ब) अध्ययन प्रक्रियेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

***

B - 368

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

ECONOMICS (Paper - III) (CBCS) (Optional)

DSC-D5 : Macro Economics (Part - I)

Sub. Code : 73374/77674

Day and Date : Tuesday, 19 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Select the correct alternative from the following : [10]

- a) _____ has used the concepts of Micro Economics and Macro Economics for the first time.
- i) Rangner Frish
  - ii) J. M. Keynes
  - iii) A. C. Pigou
  - iv) Adam Smith
- b) Changes in the value of money are measured with the help of _____.
- i) National Income
  - ii) National Production
  - iii) Price Index Number
  - iv) Multiplier
- c) According to _____ "Money is one thing that possesses general acceptability".
- i) Prof Pigou
  - ii) Lord J.M.Keynes
  - iii) Prof Sellingman
  - iv) Prof Hicks
- d) The value of money means _____.
- i) Purchasing power of money
  - ii) Purchasing power of commodity
  - iii) Total number of money
  - iv) None of these

P.T.O

e) _____ is an equation of Dr. Marshal.

i) $P = \frac{KR}{M}$

ii) $P = \frac{M}{KT}$

iii) $P = \frac{KY}{M}$

iv) None of these

f) In the Cash Balance Approach more importance is given to _____.

i) Supply of money

ii) Demand for money

iii) Rate of interest

iv) None of these

g) According to _____ "Every supply creates its own demand".

i) J.B. Say

ii) J.M. Keynes

iii) Pigou

iv) Hawtrey

h) According to J.M. Keynes level of employment depends upon _____.

i) Individual demand

ii) Effective demand

iii) General demand

iv) None of these

i) _____ has explained the concept of multiplier in the first time.

i) J. M. Keynes

ii) J. B. Say

iii) Prof Hicks

iv) Kanh

j) _____ is the primary function of money.

i) Medium of exchange

ii) Transfer of Value

iii) Store of Value

iv) None of these

Q2) Write short notes (Any four)

[20]

a) Macro Economic Variables.

b) Product method of measuring National Income.

c) Functions of money.

d) Gross Domestic Product and Gross National Product.

e) Multiplier.

f) Factors affecting on Consumption function.

Q3) Explain the importance and limitations of Micro Economics.

[10]

OR

Explain the difficulties in the measurement of National Income.

Q4) Explain the Fisher's Quantity Theory of Money.

[10]

OR

State the Keynesian Theory of Employment.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करा.

[10]

- अ) अंशलक्षी अर्थशास्त्र व समग्रलक्षी या संज्ञांचा सर्वप्रथम वापर ..... यांनी केला.
- i) रॅलर फ्रिश   ii) जे. एम. केन्स
 iii) ए. सी. पिगु   iv) अँडम स्मिथ
- ब) पैशांच्या मुल्यातील बदल मोजण्यासाठी ..... ची मदत होते.
- i) राष्ट्रीय उत्पन्न   ii) राष्ट्रीय उत्पादन
 iii) किंमत निर्देशांक   iv) गुणक
- क) ..... यांच्या मते, "जिला सार्वत्रिक मान्यता मिळालेली आहे अशी कोणतीही वस्तू म्हणजे पैसा होय".
- i) प्रा. पिगु   ii) लॉर्ड जे. एम. केन्स
 iii) प्रा. सेलिंग्मन   iv) प्रा. हिक्स
- ड) पैशांचे मूल्य म्हणजे ..... होय.
- i) पैशांची क्रयशक्ती   ii) वस्तूची खरेदीशक्ती
 iii) नोटांची एकूण संख्या   iv) यापैकी नाही
- इ) डॉ. मार्शल यांचे ..... हे समीकरण आहे.
- i) $P = \frac{KR}{M}$ ii) $P = \frac{M}{KT}$
 iii) $P = \frac{KY}{M}$ iv) यापैकी नाही
- फ) रोख शिल्लक दृष्टिकोणात ..... अधिक भर दिला आहे.
- i) पैशांच्या पुरवठ्यावर   ii) पैशांच्या मागणीवर
 iii) व्याजदरावर   iv) यापैकी नाही

- य) ..... याच्या मते, "प्रत्येक पुरवठा आपली मागणी निर्माण करतो".
- i) जे. बी. से ii) जे. एम. केन्स
iii) पिगु iv) हॉट्टे
- र) जे. एम. केन्स यांच्या मते, एकूण रोजगार हा ..... वर अवलंबून असतो.
- i) व्यक्तिगत मागणी ii) प्रभावी मागणी
iii) सर्वसाधारण मागणी iv) यापैकी नाही
- ल) गुणकाची संकल्पना ..... यांनी प्रथम स्पष्ट केली.
- i) जे. एम. केन्स ii) जे. बी. से
iii) प्रा. हिक्स iv) कान्ह
- व) ..... हे पैशाचे प्राथमिक कार्य आहे.
- i) विनिमय माध्यम ii) मूल्य हस्तांतरण
iii) मूल्यसंग्रहाचे साधन iv) यापैकी नाही

प्र.2) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) स्थूल आर्थिक चले
ब) राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाची उत्पादन पद्धत
क) पैशाची कार्ये
ड) स्थूल देशांतर्गत उत्पादन व स्थूल राष्ट्रीय उत्पादन
इ) गुणक
फ) उपभोग फलनावर परिणाम करणारे घटक

प्र.3) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचे महत्व व मर्यादा स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

राष्ट्रीय उत्पन्न मोजताना घेणाऱ्या अडचणी स्पष्ट करा.

प्र.4) फिशर यांचा पैशाचा चलनसंख्यामान सिद्धांत स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

केन्स यांचा रोजगार विषयक सिद्धांत विशद करा.

ॐॐॐ

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
ECONOMICS (Optional)
Banks and Financial Institutions (Paper - IV)
Sub. Code : 61968

Day and Date : Wednesday, 20 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Draw a neat diagrams wherever necessary.

Q1) Complete the following sentences by choosing correct alternative : [10]

- i) _____ is a primary function of bank.
- a) Accepting deposite
  - b) Credit Creation
  - c) Providing loan
  - d) All of the above
- ii) According to _____, Banks does not do Credit Creation.
- a) Dr. Leaf - Canon
  - b) Sayers
  - c) H. L. Hart
  - d) Keynes
- iii) As per provisions of Indian Banking Act _____, It is mandatory for Banks to Publish their balance sheet.
- a) 1959
  - b) 1949
  - c) 1969
  - d) 1970
- iv) _____ is the first phase of Bank Safety.
- a) Loans
  - b) Cash Balance
  - c) Investment
  - d) None of above
- v) _____ Asset is a performing assets.
- a) Non performing
  - b) Loss Assets
  - c) Standard
  - d) None of above

- vi) The Right of issue of Paper currency is rest with the _____.
- a) R.B.I.   b) S.B.I.
c) Commercial Bank   d) Development Bank
- vii) The Head office of RBI is situated at _____.
- a) Delhi   b) Mumbai
c) Chennai   d) Kolkata
- viii) External value of currency means _____.
- a) Exchang Rate   b) Price Level
c) Employment Level   d) Balance of Trade
- ix) RBI initiated Banking ombudsman scheme in the year _____.
- a) 1935   b) 1995
c) 1969   d) 1949
- x) Credit Appraisal is a _____ process.
- a) Scientific   b) Unscientific
c) Geographical   d) None of these

Q2) Answer the following questions :

[20]

- a) What is Bank? State the functions of Bank.

OR

Explain the Bankers Rights & obligations.

- b) Explain the measures of Credit Control.

OR

What is Credit Appraisal? Explain the procedure for Credit Appraisal.

Q3) Write Short Notes. (Any four) :

[20]

- a) Limitation of Credit Creation.
b) Procedure for closing of an Account.
c) Objectives of Monetary Policy.
d) Functions of R.B.I.
e) Power and Duties of Banking ombudsman.
f) Repo Rate.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक.
2) उजव्या बाजूकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करा.

[10]

- i) ..... हे बँकेचे प्राथमिक कार्य आहे.
अ) ठेवी स्विकारणे   ब) पतनिर्मिती
क) कर्जपूरवठा   ड) वरील सर्व
- ii) ..... यांच्या मते, बँका पतनिर्मिती करित नाहीत.
अ) डॉ. लीफ-कॅनन   ब) सेअर्स
क) एच. एल. हार्ट   ड) केन्स
- iii) भारतातील सन ..... मधील बँकिंग कायद्यानुसार बँकांना ताळेबंद प्रसिध्द करणे आवश्यक आहे.
अ) 1959   ब) 1949
क) 1969   ड) 1970
- iv) बँकेच्या संरक्षणाची पहिली फळी ..... असते.
अ) कर्जे   ब) रोख शिल्लक
क) गुंतवणूक   ड) वरील पैकी नाही
- v) ..... ही कार्यक्षम मत्ता असते.
अ) अनिष्पादित मत्ता   ब) बुडीत मालमत्ता
क) प्रमाणित मालमत्ता   ड) वरील पैकी नाही
- vi) चलन छपाई करण्याचा अधिकार ..... या बँकेला आहे.
अ) R.B.I.   ब) S.B.I.
क) व्यापारी बँक   ड) विकास बँक
- vii) रिजर्व्ह बँकेचे मुख्य कार्यालय ..... येथे आहे.
अ) दिल्ली   ब) मुंबई
क) चेन्नई   ड) कोलकाता

Seat
No.

**B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination,
November - 2019**

ECONOMICS (Optional/Compulsory)

Money and Banking

Sub. Code : 73375/77675

Day and Date : Wednesday, 20 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choosing correct answer from the given alternative : [10]

- i) _____ these are the primary functions of commercial banks.
  - a) Accepting Deposits
  - b) Assigning Loans
  - c) Both 'a' and 'b'
  - d) Currency Creation
- ii) In, India after the _____ policy private and foreign banks are expanded.
  - a) Liberalization
  - b) Industrial
  - c) Financial
  - d) New Credit
- iii) Commercial Banks don't give up loans for _____ transaction.
  - a) Commercial
  - b) Speculative
  - c) Industrial
  - d) Agriculture
- iv) To open the D-Mat account _____ is essential.
  - a) Bank Account
  - b) Adhar Card
  - c) Pan Card
  - d) All the above
- v) _____ is required to open an account with a bank,
  - a) KYC
  - b) Introduction
  - c) Literacy
  - d) Computer Literacy

P.T.O.

- vi) To keep account secrecy of bank consumers it is _____ of Bank.
- a) Responsibility   b) Authority
c) Service   d) Favour
- vii) Commercial Banks are control by _____ Bank.
- a) State   b) NABARD
c) RBI   d) Private.
- viii) Reserve Bank was established in _____ .
- a) 1935   b) 1947
c) 1955   d) 1991
- ix) _____ these are the Qualitative Instruments of Credit Control of RBI.
- a) Moral Suasion   b) Bank Rate
c) Open market operation   d) All the above
- x) Banking Ombudsman Scheme was started in India on _____ .
- a) 1965   b) 1972
c) 1995   d) 2001

Q2) Write short notes on any four of the following : [20]

- a) Representative functions of Commercial banks.
b) Process of Credit Creation.
c) D-Mat Account
d) Bank Customers Rights
e) Measurements of Credit control
f) Causes of Non-Performing Assets

Q3) Write Broad Answers : [10]

- a) Explain the functions of commercial banks.

OR

- b) State the types and features of Bank Account.

Q4) Write Broad Answers : [10]

- a) Explain the functions of Reserve Bank of India.

OR

- b) State the power and duties of Banking Ombudsman scheme.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून खालील वाक्ये पुन्हा लिहा.

[10]

- i) ..... व्यापारी बँकांची प्राथमिक कार्ये आहेत.
अ) ठेवी स्वीकारणे   ब) कर्जे देणे
क) 'अ' आणि 'ब' दोन्ही   ड) चलननिर्मिती
- ii) भारतात ..... धोरणानंतर खाजगी व विदेश बँकांचा विस्तार झाला.
अ) उदारीकरण   ब) औद्योगिक
क) वित्तीय   ड) नवीन पत
- iii) व्यापारी बँकांनी ..... व्यवहारासाठी कर्ज देऊ नये.
अ) व्यापारी   ब) सट्टेबाजी
क) औद्योगिक   ड) शेती
- iv) डी-मॅट खात्यासाठी ..... आवश्यक असते.
अ) बँक खाते   ब) आधार कार्ड
क) पॅनकार्ड   ड) वरील सर्व
- v) बँकेत खाते उघडण्यासाठी ..... ची आवश्यकता असते.
अ) के.वाय.सी.   ब) ओळख
क) साक्षरता   ड) संगणक साक्षरता
- vi) ग्राहकांच्या खात्याविषयी गुप्तता पाळण्याची ..... बँकेवर असते.
अ) जबाबदारी   ब) अधिकार
क) सेवा   ड) मर्जी
- vii) व्यापारी बँकावर ..... बँकेचे नियंत्रण असते.
अ) स्टेट   ब) नाबार्ड
क) रिझर्व्ह   ड) खाजगी
- viii) रिझर्व्ह बँकेची स्थापना ..... मध्ये करण्यात आली.
अ) 1935   ब) 1947
क) 1955   ड) 1991

- ix) ..... हे रिझर्व्ह बँकेचे पतनियंत्रणाचे गुणात्मक साधन आहे.
 अ) नैतिक समजावणी
 ब) बँकदर
 क) रोखे खरेदी-विक्री
 ड) वरीलपैकी एकही नाही
- x) रिझर्व्ह बँकेने ..... मध्ये बँकिंग लोकपाल योजना सुरु केली.
 अ) 1965
 ब) 1972
 क) 1995
 ड) 2001

प्र.2) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) व्यापारी बँकेची प्रतिनिधिक कार्ये
 ब) पतनिर्मितीची प्रक्रिया
 क) डी-मॅट खाते
 ड) बँक ग्राहकांचे अधिकार
 इ) पतनियंत्रणाचे उपाय
 फ) अनिष्क्रिय मालमत्ता निर्माण होण्याची कारणे

प्र.3) अ) व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

- ब) बँक खात्यांचे प्रकार व वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) अ) रिझर्व्ह बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

- ब) बँकिंग लोकपाल योजनेचे अधिकार व कर्तव्ये सांगा.

Seat
No.

B - 157

Total No. of Pages : 4

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

ECONOMICS (Optional) (Paper - III)

Macro Economics (Part - I)

Sub. Code : 61967

Day and Date : Tuesday, 19 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Complete the following sentences by choosing correct alternatives. [10]

- a) Macro Economics deals with _____ quantities.
- i) Individual
  - ii) Aggregate
  - iii) Some
  - iv) Few
- b) Generally the national income is measured for the period of _____
- i) One year
  - ii) Two year
  - iii) Three year
  - iv) Five year
- c) The medium of exchange is the _____ function of money.
- i) Secondary
  - ii) Primary
  - iii) Third
  - iv) Subsidiary
- d) 'The purchasing power of money' published by _____ in 1911.
- i) Fisher
  - ii) Keynes
  - iii) Pigou
  - iv) Recardo
- e) _____ is the means of calculating relative value of money.
- i) Production index
  - ii) Price index
  - iii) Income index
  - iv) None of these
- f) A base year should be _____
- i) Properous year
  - ii) Depression year
  - iii) Normal year
  - iv) Famine year

P.T.O.

- g) According to Say, Every _____ creates its own demand.
i) Demand
ii) Supply
iii) Investment
iv) Expenditure
- h) The general theory of employment, interest and money published by _____.
i) Adam Smith
ii) Recardo
iii) Keynes
iv) Pigou
- i) According to Lord Keynes the level of employment depends upon _____.
i) Effective supply
ii) Effective demand
iii) Effective expenditure
iv) None of these
- j) Consumption function is a functional relationship between in income _____.
i) Saving
ii) Investment
iii) Consumption
iv) Expenditure

Q2) Answer the following questions.

- a) What is macro economics? Explain nature and scope of macro Economics. [10]

OR

Define national income and explain the various concept of national income.

- b) Explain the functions of money. [10]

OR

Explain the Keynesian theory of employment.

Q3) Write short notes (any four) :

- a) Income method.
b) Macro economic variables.
c) Importance of National Income Data.
d) Objective factors affecting propensity to consume.
e) Importance of Price Index Number's.
f) Leakages of multiplier.

[20]

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 2) उजव्या बाजूचे अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा.

[10]

- अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र ..... बाबींचा विचार करते.
i) व्यक्तीगत	ii) समुच्चयात्मक
iii) काही	iv) अल्प
- ब) सर्वसाधारणपणे राष्ट्रीय उत्पन्नाचे मापन ..... वर्षांच्या कालावधीसाठी केले जाते.
i) एक वर्ष	ii) दोन वर्ष
iii) तीन वर्ष	iv) पाच वर्ष
- क) विनिमयाचे माध्यम हे पैशाचे ..... कार्य आहे.
i) दुय्यम	ii) प्राथमिक
iii) तृतीय	iv) अनुषंगिक
- ड) 1911 मध्ये पैशाची खरेदी शक्ती हा ग्रंथ ..... यांनी प्रसिद्ध केला.
i) फिशर	ii) केन्स
iii) पिगु	iv) रिकार्डो
- इ) ..... हे पैशाचे सापेक्ष मूल्य मोजण्याचे साधन आहे.
i) उत्पादन निर्देशांक	ii) किंमत निर्देशांक
iii) उत्पन्न निर्देशांक	iv) वरील पैकी नाही
- फ) आधार वर्ष हे ..... वर्ष असावे.
i) भरभराटीचे वर्ष	ii) मंदीचे वर्ष
iii) सर्वसाधारण वर्ष	iv) दुष्काळाचे वर्ष
- य) से च्या मते, प्रत्येक ..... आपली मागणी निर्माण करतो.
i) मागणी	ii) पूरवठा
iii) गुंतवणूक	iv) खर्च

- र) रोजगार, व्याज आणि पैशाचा सर्वसाधारण सिद्धांत ..... यांनी प्रसिद्ध केला.
i) अँडम स्मिथ	ii) रिकार्डो
iii) केन्स	iv) पिगु
- ल) लॉर्ड केन्स यांच्या मते रोजगार पातळी ही ..... वर अवलंबून असते.
i) प्रभावी पूरवठा	ii) प्रभावी मागणी
iii) प्रभावी खर्च	iv) वरील पैकी नाही
- व) उत्पन्न आणि ..... यांच्यातील कार्यात्मक संबंधाला उपभोग फलन म्हणतात.
i) बचत	ii) गुंतवणूक
iii) उपभोग	iv) खर्च

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) स्थूल अर्थशास्त्र म्हणजे काय? स्थूल अर्थशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [10]

किंवा

राष्ट्रीय उत्पन्नाची व्याख्या देवून राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.

- ब) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा. [10]

किंवा

केन्सचा रोजगारविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) उत्पन्न पध्दती
 ब) स्थूल आर्थिक चले
 क) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या आकडेवारीचे उपयोजन
 ड) उपभोग प्रवृत्तीवर परिणाम करणारे वस्तुनिष्ठ घटक
 इ) किंमत निर्देशांकाचे महत्व
 फ) गुणकातील गळत्या

[20]

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
HISTORY (Paper - III) (Optional)

World Revolution - I

Sub. Code : 61959

Day and Date : Thursday, 21 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by choosing appropriate alternative given below : [10]

i) _____ was the highest authority of the church in middle age.

a) Pope	b) Mayor
c) King	d) Noble

ii) _____ discovered America.

a) Amerigo	b) Columbus
c) Vasco-de-Gama	d) Pedro Cabell

iii) _____ was king of England at time of glorious revolution.

a) Richard I	b) James II
c) Charles I	d) Henry VIII

iv) Glorious revolution took place in the period of _____ dynasty.

a) Tudor	b) Stuart
c) Norman	d) Yorkist

v) _____ was the first president of America.

a) Thomas Jefferson	b) George Washington
c) John Adams	d) Abraham Lincoln

vi) _____ was first colony established by England in America.

a) Virginia	b) Massachusetts
c) Maryland	d) New York

- vii) French revolutionaries defeated Bastille on _____.
- a) 20th June 1789   b) 26th June 1789
c) 14th July 1789   d) 5th October 1789
- viii) Mary Antoinette was princess of _____ country.
- a) England   b) Russia
c) Austria   d) Prussia
- ix). _____ is known as rising star of protestant movement.
- a) Martin Luther   b) John Wycliffe
c) John Calvin   d) Ulrich Zwingli
- x) Calvin was origin from _____.
- a) France   b) England
c) Germany   d) Italy

Q2) Answer in detail the following questions :

- a) Discuss in detail the causes of Protestant Movement. [10]

OR

State the causes of Glorious revolution.

- b) Explain the causes of American freedom war. [10]

OR

Discuss the effects of French Revolution.

Q3) Write shorts notes (any four) :

[20]

- a) Encounter Reformation Movement
b) Declaration of Freedom of america
c) Louis XVI
d) Montesquieu
e) John Calvin
f) Bill of Rights

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खाली दिलेल्या पर्यायामधून योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[10]

- i) मध्ययुगामध्ये चर्चचा प्रमुख ..... होता.
अ) पोप ब) महापौर
क) राजा ड) सरदार
- ii) अमेरिकेचा शोध ..... याने लावला.
अ) अमेरिगो ब) कोलंबस
क) वास्को-द-गामा ड) पेद्रो कॅबल
- iii) वैभवशाली क्रांतीच्या वेळी ..... हा इंग्लंडचा राजा होता.
अ) रिचर्ड पहिला ब) जेम्स दुसरा
क) चार्ल्स पहिला ड) हेन्री आठवा
- iv) वैभवशाली क्रांती ..... घराण्याच्या कालखंडामध्ये झाली.
अ) ट्यूडर ब) स्टूर्अर्ट
क) नॉर्मन ड) यॉर्किस्ट
- v) ..... हा अमेरिकेचा पहिला अध्यक्ष होता.
अ) थॉमस जेफरसन ब) जॉर्ज वॉशिंग्टन
क) जॉन अॅडम्स ड) अब्राहम लिंकन
- vi) ..... ही इंग्लंडने अमेरिकेमध्ये स्थापन केलेली पहिली वसाहत होती.
अ) व्हर्जिनिया ब) मॅसेच्यूसेट्स
क) मेरी लँड ड) न्यूयॉर्क
- vii) ..... रोजी फ्रेंच क्रांतीकारकांनी बॅस्टीलचा पाडाव केला.
अ) 20 जून 1789 ब) 26 जून 1789
क) 14 जुलै 1789 ड) 5 ऑक्टोबर 1789

viii) मेरी अँटोनिएट ही ..... देशाची राजकन्या होती.

अ) इंग्लंड

ब) रशिया

क) ऑस्ट्रीया

ड) प्रशिया

ix) ..... यास प्रोटेस्टंट चळवळीचा उगवता तारा म्हणून ओळखले जाते.

अ) मार्टिन ल्यूथर

ब) जॉन विक्लीप

क) कॅल्विन

ड) युलरिच डिवंग्ली

x) कॅल्विन हा मूळचा ..... देशाचा होता.

अ) फ्रान्स

ब) इंग्लंड

क) जर्मनी

ड) इटली

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

अ) प्रोटेस्टंट चळवळीची कारणांची चर्चा करा.

किंवा

वैभवशाली क्रांतीची कारणे सांगा.

ब) अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धाची कारणे स्पष्ट करा.

किंवा

फ्रेंच राज्यक्रांतीच्या परिणामांची चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

अ) प्रतिसुधारणा चळवळ

ब) अमेरिकन स्वातंत्र्याचा जाहिरनामा

क) 16 वा लुई

ड) मॉटिस्क्यू

इ) जॉन कॅल्विन

फ) बिल ऑफ राइट्स

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
Ancient Indian History & Culture - I (Paper - I) (I.D.S.) (CBCS)

Sub. Code : 73324/77624

Day and Date : Saturday, 23 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the correct alternative from the following : [10]

- i) The book 'Pre-historic India' is written by _____.
  - a) Iyyappa
  - b) Dr. Sankliya
  - c) Sir Martin Wheeter
  - d) Stuart Pigot
- ii) _____ is the major invention of man in the imptements.
  - a) Axe
  - b) Archery
  - c) Javellion
  - d) Sickle
- iii) _____ invention is the most important event of Neolithic age.
  - a) Fire
  - b) Agriculture
  - c) Bricolar wheel
  - d) Art
- iv) _____ mentioned Harappan Civilization for the first time in 1826.
  - a) Alexander Canning Ham
  - b) C. Mason
  - c) Dayaram Sahani
  - d) Rakhaldas Banarji
- v) _____ frame of the young girl throush light on that times Art of dancing.
  - a) Bronze
  - b) Copper
  - c) Silver
  - d) Gold
- vi) _____ mandals in Rigveda.
  - a) 7
  - b) 8
  - c) 9
  - d) 10

P.T.O.

- vii) _____ used to preside the samiti.
- a) King
b) Purohit
c) Sabhapati
d) Senani
- viii) _____ God was the god of war of Aryans.
- a) Varun
b) Indra
c) Agni
d) Rudra
- ix) There are _____ teerthankars in Jainism.
- a) 10
b) 20
c) 23
d) 24
- x) _____ destroyed Nanda king and Magadh empire occupied.
- a) Samrat Ashok
b) Samrat Chandragupta Mourya
c) Harshavardhan
d) Bimbisar

Q2) Write short notes on any FOUR out of SIX :

[20]

- a) Mesolithic age
b) The Town and House structures in Harappan civilization
c) The Nature Gods of Aryans
d) Sabha and Samiti
e) Second Urbanization
f) Ajivikas

Q3) Answer the following questions in details.

- a) Discuss the features of the culture of Neolithic period.

[10]

OR

- b) Discuss the social life of Harappa Civilization.

Q4) Answer the following questions in details.

- a) Explain the nature of religion of Vedic times.

[10]

OR

- b) Explain the Jain Philosophy.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय लिहा.

[10]

- i) ..... यांनी 'प्री हिस्टॉरीक इंडिया' हा ग्रंथ लिहला.
अ) अयाप्पा
ब) डॉ. संकालीया
क) सर मॉर्टीन व्हीलर
ड) स्टुअर्ट पिगॉट
- ii) हत्याराच्या क्षेत्रातील ..... चा शोध हा मानवाचा मोठा शोध होय.
अ) कुन्हाड
ब) धनुष्यबाण
क) भाल्याची पाती
ड) छेदक
- iii) ..... चा शोध ही नवाश्मयुगातील सर्वात महान घटना होय.
अ) अग्नी
ब) शेती
क) कुंभारी चाक
ड) कला
- iv) हडप्पा संस्कृतीचा पहिला उल्लेख 1826 मध्ये ..... याने केला.
अ) अलेक्झांडर कनिंगहैम
ब) सी. मॅसन
क) दयाराम सहानी
ड) राखालदास बॅनर्जी
- v) एका तरुणीची ..... ची प्रतिमा तत्कालीन नृत्य कलेवर प्रकाश टाकते.
अ) ब्राँझ
ब) तांबे
क) चांदी
ड) सोने
- vi) ऋग्वेदात ..... मंडळे आहेत.
अ) 7
ब) 8
क) 9
ड) 10
- vii) ..... हा समितीचा अध्यक्ष असे.
अ) राजा
ब) पुरोहीत
क) सभापती
ड) सेनानी

viii) ..... हा आर्यांचा युध्दप्रिय देव होय.

अ) वरुण	ब) इंद्र
क) अग्नी	ड) रुद्र

ix) जैन धर्मांमध्ये एकूण ..... तिर्थनकर मानले जातात.

अ) 10	ब) 20
क) 23	ड) 24

x) ..... याने नंद राजांचा पाडाव करून मगध साम्राज्याचा ताबा घेतला.

अ) सम्राट अशोक	ब) सम्राट चंद्रगुप्त मौर्य
क) हर्षवर्धन	ड) बिंबीसार

प्र.2) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- मध्याश्मयुग
- हडप्पा संस्कृतीमधील नगररचना व घरांची रचना
- आर्यांच्या निसर्गदेवता
- सभा आणि समिती
- दुसरे नागरीकरण
- आजिविक

प्र.3) खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तरे लिहा.

- नव्याअश्मयुगातील संस्कृतीची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
किंवा
- हडप्पा संस्कृतीतील सामाजिक जिवनाचे विवेचन करा.

[10]

प्र.4) खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तरे लिहा.

- वैदिक कालीन धर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.
किंवा
- जैन धर्माचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.

[10]

Seat
No.

B - 183

Total No. of Pages : 4

B.A.(Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

History of Social Reforms in India (I.D.S.) (Paper - I)

Sub. Code : 61910

Day and Date : Saturday, 23 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon. to 02.00 p.m.

- Instructions:**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by choosing appropriate alternatives given below. [10]

- i) The Main Centre for American Marathi mission in Maharashtra was at _____.
  - a) Solapur
  - b) Kolhapur
  - c) Ahmadnagar
  - d) Pune
- ii) _____ passed the Indian University Act in 1904.
  - a) Thomos Raleigh
  - b) Sir Sayyad Hussein
  - c) Gurudas Banerji
  - d) Lord Kurzon
- iii) In 1805 _____ Published 'Grammer of Marathi Language'.
  - a) Dr. Carrey
  - b) Dr. Willson
  - c) Lord Macaulay
  - d) Gorden Hall
- iv) _____ Put forth the 'Filteration Theory'.
  - a) Charles wood
  - b) Ripan
  - c) MaCaulay
  - d) Grat duff
- v) _____ established Ramakrishna Mission in 1897.
  - a) Swami Dayanand Saraswati
  - b) Swami Vivekanand
  - c) Swami Sharadhanand
  - d) Keshavchandra Sen
- vi) _____ legislated the act of the prohibition of sati.
  - a) Cornwallis
  - b) Metcalf
  - c) Bentinck
  - d) Dalhousie

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दिलेल्या पर्यायामधून योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[10]

- i) महाराष्ट्रात अमेरिकन मराठी मिशनचे प्रमुख केंद्र .....येथे होते.
 अ) सोलापूर   ब) कोल्हापूर
 क) अहमदनगर   ड) पुणे
- ii) .....यानी 1904 साली भारतीय विद्यापीठ कायदा पास केला.
 अ) थॉमस रॅले   ब) सर सय्यद हुसेन
 क) गुरूदास बॅनर्जी   ड) लॉर्ड कर्झन
- iii) 1805 मध्ये .....यानी मराठी भाषेचे व्याकरण प्रकाशीत केले.
 अ) डॉ. कॅरे   ब) डॉ. विल्सन
 क) लॉर्ड मेकॉले   ड) गॉर्डन हॉल
- iv) .....याने 'झिरपण्याचा सिध्दांत' मांडला.
 अ) चार्ल्स वुड   ब) रिपन
 क) मेकॉले   ड) प्रॅन्ट डफ
- v) .....यांनी 1897 साली रामकृष्ण मिशनची स्थापन केली.
 अ) स्वामी दयानंद सरस्वती   ब) स्वामी विवेकानंद
 क) स्वामी श्रध्दानंद   ड) केशवचंद्र सेन
- vi) सतीबंदीचा कायदा .....यांनी केला.
 अ) कॉर्नवॉलीस   ब) मेटकाफ
 क) बेंटिक   ड) डलहौसी
- vii) सत्यशोधक समाजाची स्थापना .....येथे झाली.
 अ) कोल्हापूर   ब) सातारा
 क) पुणे   ड) नाशिक
- viii) .....यानी 'शेतकऱ्यांचा आसुड' हा ग्रंथ लिहिला.
 अ) लोकहितवादी   ब) भाऊ दाजी लाड
 क) बाळशास्त्री जांभेकर   ड) महात्मा फुले

B - 171

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
ANCIENT INDIAN HISTORY AND CULTURE (I.D.S) (Paper - I)
Sub. Code : 61901

Day and Date : Saturday, 23 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the Appropriate words.

[10]

- The total number of puranas are _____.
  - Four
  - Sixteen
  - Eight
  - Eighteen
- _____ is known as first Greek historian.
  - Hirodotus
  - Erian
  - Megasthanis
  - Al-Masudi
- _____ is the major invention of man in the implements.
  - Axe
  - Jevellion
  - Archery
  - Sickle
- Amongst the wild animals _____ was the first friend of human being.
  - Tiger
  - Bear
  - Elephant
  - Dog
- _____ is width of the foundation of fortification.
  - 18 meter
  - 20 meter
  - 29 meter
  - 21 meter
- _____ frame of the young girl throus light on the times art of dancing.
  - Bronze
  - Silver
  - Copper
  - Gold

P.T.O.

- vii) The remains of _____ were not found in the excavation of Indus civilization.
- a) Large building   b) a big bathroom
c) Temple   d) Ship
- viii) _____ was the famous merchant port.
- a) Chanhu-daro   b) Dholvira
c) Lothal   d) Rangpur
- ix) _____ mandals in Rigveda.
- a) 7   b) 8
c) 9   d) 10
- x) _____ God was the god of war of Aryans.
- a) Varun   b) Indra
c) Agni   d) Rudra

Q2) Answer the following question in detail.

[20]

- a) Explain the importance of written documents in the study of Ancient Indian History.

OR

Discuss the features of the culture of Neolithic period.

- b) Discuss the social life of Indus Civilization.

OR

Explain the political life of Vedic Period.

Q3) Write short note (any four)

- a) Buddha and Jain literatures.
b) Mesolithic Age
c) The Art in Indus civilization.
d) Economic condition of Indus civilization.
e) Sabha - Samiti
f) The Nature Gods of Aryans.

[20]

x) ..... हा आर्यांचा युद्धप्रीय देव होय.

अ) वरूण

ब) इंद्र

क) अग्नी

ड) रूद्र

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

अ) प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या लिखित साधनांची माहिती सांगा.

किंवा

नव्या अश्मयुगातील संस्कृतीची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) सिंधू संस्कृतीतील सामाजिक जीवनाचे विवेचन करा.

किंवा

वैदिक कालीन राजकीय जीवन स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

अ) बौद्ध आणि जैन साहित्य

ब) मध्याश्मयुग

क) सिंधू संस्कृतीमधील कला

ड) सिंधू संस्कृतीमधील धार्मिक जीवन

इ) सभा - समिती

फ) आर्यांच्या निसर्गदेवता

B - 196

Total No. of Pages : 4

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

HISTORY (Optional) (Paper - IV)

Freedom Struggle of India - I (1750-1920)

Sub. Code : 61960

Day and Date : Monday, 25 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by choosing appropriate alternatives given below : [10]

- i) Lord Canning made the announcement of Queen's Declaration in _____.
  - a) Varanasi
  - b) Delhi
  - c) Allahabad
  - d) Aligarh
- ii) _____ was the first viceroy of India.
  - a) Lord Ripon
  - b) Lord Canning
  - c) Lord Lytton
  - d) Lord Dalhousie
- iii) Balshastri Jambhekar started the newspaper named as _____.
  - a) Darpan
  - b) Maratha
  - c) Kesari
  - d) Nibandhmala
- iv) The first Railway in India started running in _____.
  - a) 1753
  - b) 1853
  - c) 1854
  - d) 1855
- v) In 1895 the World Religion conference was held at _____.
  - a) London
  - b) Chicago
  - c) Paris
  - d) Delhi
- vi) _____ was the Author of 'Geetarahasya'.
  - a) Swami Vivekanand
  - b) Dayanand Saraswati
  - c) Lokmanya Tilak
  - d) Namdar Gokhale
- vii) Lokmanya Tilak was imprisoned for six years at _____.
  - a) Mandale
  - b) Rangoon
  - c) Yerawada
  - d) Pune

P.T.O.

viii) In 1916 Mahatma Gandhiji established Ashram at _____.

- a) Sabarmati
- b) Vardha
- c) Saurashtra
- d) Delhi

ix) _____ was the leader of the Dharasana Satyagraha.

- a) Sarhadd Gandhi
- b) P. Nehru
- c) Sarojini Naidu
- d) Sardar Patel

x) Gandhi - Irwin Agreement was accepted on _____.

- a) 3 March, 1931
- b) 4 March, 1931
- c) 5 March, 1931
- d) 6 March, 1931

Q2) Answer the following questions in detail.

a) Explain the effects of the uprising of 1857. [10]

OR

Explain the work of congress from 1885 to 1905.

b) Explain the reasons for the risc of the extremism. [10]

OR

Explain the causes and nature of non-cooperation movement.

Q3) Write short notes on any four out of six. [20]

- a) Queen's Declaration
- b) Nationalism
- c) Home Rule Movement
- d) Swadeshi
- e) Khilapat Movement
- f) Pact of Pune

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दिलेल्या पर्यायामधून योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[10]

i) लॉर्ड कॅनिंगने राणीचा जाहीरनामा ..... येथे प्रसिद्ध केला.

- अ) वाराणसी   ब) दिल्ली
क) अलाहाबाद   ड) अलिगढ

ii) भारताचा पहिला व्हाईसरॉय ..... हा होय.

- अ) लॉर्ड रिपन   ब) लॉर्ड कॅनिंग
क) लॉर्ड लिटन   ड) लॉर्ड डलहौसी

iii) बाळशास्त्री जांभेकर यांनी ..... हे वृत्तपत्र सुरु केले.

- अ) दर्पण   ब) मराठा
क) केसरी   ड) निबंधमाला

iv) भारतात पहिली रेल्वे ..... साली धावू लागली.

- अ) 1753   ब) 1853
क) 1854   ड) 1855

v) 1895 साली जागतिक धर्मपरिषद ..... येथे भरली होती.

- अ) लंडन   ब) शिकागो
क) पॅरिस   ड) दिल्ली

vi) 'गीतारहस्य' हा ग्रंथ ..... यांनी लिहला.

- अ) स्वामी विवेकानंद   ब) दयानंद सरस्वती
क) लो. टिळक   ड) ना. गोखले

vii) टिळकांना सहा वर्षे ..... तुरुंगात ठेवले होते.

- अ) मंडाले   ब) रंगून
क) येरवडा   ड) पूणे

viii) 1916 साली गांधीजींनी ..... येथे आश्रम स्थापन केला.

अ) साबरमती

ब) वर्धा

क) सौराष्ट्र

ड) दिल्ली

ix) धारासना सत्याग्रहाचे नेतृत्व ..... यांनी केले.

अ) सरहद्द गांधी

ब) पं. नेहरु

क) सरोजनी नायडू

ड) सरदार पटेल

x) गांधी - आयर्विन करार ..... रोजी झाला.

अ) 3 मार्च 1931

ब) 4 मार्च 1931

क) 5 मार्च 1931

ड) 6 मार्च 1931

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा.

अ) 1857 च्या उठावाचे परिणाम स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

1885 ते 1905 या कालखंडातील काँग्रेसची कामगिरी सांगा.

ब) जहालमतवादी उदयाची कारणे थोडक्यात सांगा.

[10]

किंवा

असहकार चळवळीचीं कारणे व स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार).

[20]

अ) राणीचा जाहीरनामा

ब) राष्ट्रवाद

क) होमरूल चळवळ

ड) स्वदेशी

इ) खिलाफत चळवळ

फ) पुणे करार

ॐॐॐ

B - 294

Total No. of Pages : 4

Seat No. _____

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination, November - 2019
HISTORY

DSC-D1: History of Modern Maharashtra (1900 to 1960) (Paper - III)
Sub. Code : 73370/77670

Day and Date : Thursday, 21 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 2.00 p.m.

- Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Select the correct alternative from following:

[10]

- a) _____ was a political Guru of Mahatma Gandhi.
i) Gopal Krushn Gokhale   ii) Justice Ranade
iii) Jagannath Shankar Sheth   iv) Lokamanya Tilak
- b) Drain theory phenomenon was introduced by _____.
i) Dadabhai Nouroji   ii) Justice Ranade
iii) Gopal Krushn Gokhale   iv) Mahatma Gandhi
- c) In _____ weekly kesari in Marathi and Maratha in English started.
i) 1890   ii) 1880
iii) 1883   iv) 1884
- d) _____ jail Vasudev Balwant Phadake was died on 17 Feb. 1883.
i) Tihar   ii) Adan
iii) Mandale   iv) Rangun
- e) Sanyukt Maharashtra Parishad meeting was held in Mumbai on 1954 and as per body of this council _____ was selected as a president.
i) Yashwantrao Chavan   ii) Bhausaheb Hire
iii) Shankararao Dev   iv) Fulchand Gandhi
- f) Mahatma Phule was talked on Problems of peasant in _____.
i) Sarvjanik Satydharm   ii) Satyashodhak
iii) Gulamgiri   iv) Shetkaryancha Asud

P.T.O.

- g) _____ place peasant movement was happened against the Tata electric project.
- i) Indapur
  - ii) Pune
  - iii) Baramati
  - iv) Mulashi
- h) _____ following organization established under the leadership S.M. Joshi on 6 Feb. 1956.
- i) Saravjanik Samiti
  - ii) Abhinav Samiti
  - iii) Mitramela
  - iv) Sanyukt Maharashtra Samiti
- i) _____ was a founder of Prati Sarkar movement is Satara.
- i) Nagnathanna Naikwadi
  - ii) Annasaheb Dange
  - iii) Krantisinh Nana Patil
  - iv) N.D. Patil
- j) _____ following British reporter was said that Lokamanya Tilak was the Father of Indian dissatisfaction.
- i) Jems Hiki
  - ii) Valentin Chiol
  - iii) Lord Liton
  - iv) Ilbert

Q2) Write short notes on any four out of six.

[20]

- a) Reasons of Rise of revolutionary Movement.
- b) Home Rule League.
- c) Prati Sarkar movement.
- d) Mahatma Phule & Peasant questions.
- e) All India Trade Union Bombay.
- f) S. M. Joshi.

Q3) Answer in details the following broad questions:

[10]

- a) Explain the Reasons of rise of nationalism.

OR

- b) Write courses and effects of non-co-operation movement.

Q4) Answer in details the following broad questions.

[10]

- a) Give the review of peasants movement in Maharashtra.

OR

- b) Describe the Sanyukt Maharashtra movement in Maharashtra.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दिलेल्या पर्यायामधून योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[10]

- अ) ..... हे गांधीजीचे राजकीय गुरु होते.
i) गोपाळ कृष्ण गोखले ii) न्या. रानडे
iii) जगन्नाथ शंकर शेठ iv) लोकमान्य टिळक
- ब) आर्थिक निस्सारणाचा सिद्धांत ..... यांनी मांडला.
i) दादाभाई नौरोजी ii) न्या. रानडे
iii) गोपाळ कृष्ण गोखले iv) महात्मा गांधी
- क) ..... साली "केसरी" हे मराठी साप्ताहिक व "मराठा" हे इंग्रजी साप्ताहिक सुरु केले.
i) इ.स. 1890 ii) इ.स. 1880
iii) इ.स. 1883 iv) इ.स. 1884
- ड) वासुदेव बळवंत फडके यांचे निधन 17 फेब्रुवारी 1883 रोजी ..... येथील तुरुंगात झाले.
i) तिहार ii) एडन
iii) मंडाले iv) रंगून
- इ) सन 1954 मध्ये मुंबई येथील संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेच्या प्रतिनिधीच्या बैठकीमध्ये ..... यांची अध्यक्ष म्हणून निवड करण्यात आली.
i) यशवंतराव चव्हाण ii) भाऊसाहेब हिरे
iii) शंकरराव देव iv) फुलचंद गांधी
- फ) महात्मा फुले यांनी आपल्या ..... या ग्रंथात शेतकऱ्यांच्या समस्यांविषयी विवेचन केले होते.
i) सार्वजनिक सत्यधर्म ii) सत्यशोधक
iii) गुलामगिरी iv) शेतकऱ्यांचा आसूड
- य) शेतकऱ्यांच्या जमिनी विद्युत प्रकल्पासाठी टाटा कंपनीस देण्यात येऊ नये या संदर्भातील चळवळ ..... या ठिकाणी झाली.
i) इंदापूर ii) पुणे
iii) बारामती iv) मुळशी
- र) 6 फेब्रुवारी 1956 रोजी पुणे येथे एस. एम. जोशी यांच्या नेतृत्वाखाली ..... समितीची स्थापना करण्यात आली.
i) सार्वजनिक समिती ii) अभिनव समिती
iii) मित्रमेळा iv) संयुक्त महाराष्ट्र समिती

- ल) ..... यांनी सातारा जिल्ह्यामध्ये प्रती सरकार चळवळ उभी केली.
- i) नागनाथअन्ना नायकवडी . ii) अण्णासाहेब डांगे
iii) क्रांतिसिंह नाना पाटील iv) एन. डी. पाटील
- व) लोकमान्य टिळक यांना भारतीय असंतोषाचे जनक अशी उपमा ..... या ब्रिटीश पत्रकारांनी दिली.
- i) जेम्स हिकी ii) व्हॅलेटाईन चिरोल
iii) लॉर्ड लिटन iv) इल्बर्ट

प्र.2) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) क्रांतिकारी चळवळीच्या उदयाची कारणे
ब) होमरूल लीग
क) प्रती सरकार चळवळ
ड) महात्मा फुले व शेतकरी प्रश्न
इ) मुंबई ऑल इंडिया ट्रेड युनियन
फ) एस. एम. जोशी

प्र.3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) राष्ट्रवादाच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
ब) असहकार चळवळीची वाटचाल व परिणाम लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) महाराष्ट्रातील शेतकरी चळवळीचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) महाराष्ट्रातील संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचे थोडक्यात वर्णन करा.

Seat No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) (Revised)

Examination, November - 2019

GEOGRAPHY

DSC - D19 : Soil Geography (Paper - III)

Sub. Code : 73388/77688

Day and Date : Thursday, 21 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 3.00 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right side indicate full marks.
  - 3) Draw diagram and maps wherever necessary.
  - 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Choose the correct alternative for the following questions. [10]

- a) Soil Geography is sub-branch of which geography?
  - i) Physical Geography
  - ii) Political Geography
  - iii) Economic Geography
  - iv) Agriculture Geography
- b) Which of the following element decide fertility of the soil?
  - i) Air
  - ii) Water
  - iii) Minerals
  - iv) Organic matter
- c) Which element of soil formation define minerals content of soil?
  - i) Parent material
  - ii) Climate
  - iii) Relief
  - iv) Biotic
- d) Which soil formation process converts rocks into small particles of soil?
  - i) Physical
  - ii) Biotic
  - iii) Chemical
  - iv) None of these
- e) Which of the following soil texture have most sticky and smooth nature?
  - i) Silt
  - ii) Clay
  - iii) Sand
  - iv) None of these
- f) Which colour of soil have enriched in organic matter?
  - i) Red
  - ii) Black
  - iii) Yellow
  - iv) Gray

P.T.O.

- g) Which element is affect on Intra-zonal soil of Genetic soil classification?
i) Climate   ii) Vegetation
iii) Relief   iv) None of these
- h) Which of soil is cover highest area of Maharashtra?
i) Red   ii) Black
iii) Yellow   iv) Alluvial
- i)- Which of the following soil layer is continuously loss the minerals?
i) 'D' layer   ii) 'A' layer
iii) 'B' layer   iv) 'C' layer
- j) Which of soil have pH value is from one to seven?
i) Acidic soil   ii) Alkaline soil
iii) Acidic and Alkaline soil   iv) None of these

Q2) Write short notes (any four out of six).

[20]

- Importance of soil geography
- Biotic process of soil formation
- Soil texture
- Chemical properties of soil
- Black soil in Maharashtra
- Soil Profile

Q3) a) What is soil geography? Write the nature and scope of soil geography.

[10]

OR

- Describe the factors of soil formation.

Q4) a) Write causes, consequences and measures of the soil Degradation.

[10]

OR

- Explain different types of soil based on Genetic classification of soil.

मराठी रूपांतर

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) आवश्यक तेथे नकाशे व आकृत्या काढा.
  - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांसाठी दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा.

[10]

- अ) मृदा भूगोल ही भूगोलाच्या कोणत्या शाखेची उपशाखा आहे?
- i) प्राकृतिक भूगोल
  - ii) राजकीय भूगोल
  - iii) अर्थिक भूगोल
  - iv) कृषी भूगोल
- ब) खालील पैकी कोणता घटक मृदेची सुपिकता ठरवितो?
- i) हवा
  - ii) पाणी
  - iii) खनिजे
  - iv) सेंद्रीय घटक
- क) मृदानिर्मितीचा कोणता घटक मृदेतील खनिजद्रव्ये निश्चित करतो?
- i) जनक खडक
  - ii) हवामान
  - iii) भूपृष्ठ रचना
  - iv) जैविक घटक
- ड) मोठ्या खडकांचे लहान मृदा कणात रूपांतर होणे ही मृदा निर्मितीची कोणती प्रक्रिया आहे?
- i) भौतिक/प्राकृतिक
  - ii) जैविक
  - iii) रासायनिक
  - iv) यापैकी नाही
- इ) खालील पैकी कोणत्या पोताची मृदा अत्यंत चिकट व गुळगुळीत असते?
- i) पोथटा
  - ii) चिकन
  - iii) वाळूसर
  - iv) यापैकी नाही
- फ) खालील पैकी कोणत्या मृदेत सेंद्रीय घटकाचे प्रमाण जास्त असते?
- i) तांबडी
  - ii) काळी
  - iii) पिवळी
  - iv) करडी
- य) जनुकीय वर्गीकरणातील आंतर विभागीय मृदावर कोणत्या घटकांचा परिणाम होतो?
- i) हवामान
  - ii) वनस्पती
  - iii) भूउठाव
  - iv) यापैकी नाही

- र) महाराष्ट्रात खालील पैकी कोणती मृदा सर्वाधिक क्षेत्रावर आढळते?
- i) तांबडी ii) काळी
iii) पिवळी iv) गाळाची
- ल) मृदेच्या छेदामध्ये कोणत्या थरामधून खनिजांचे सातत्याने वहन होते?
- i) 'ड' थर ii) 'अ' थर
iii) 'ब' थर iv) 'क' थर
- व) खालील पैकी कोणत्या मृदेचा सामू 1 ते 7 असतो?
- i) आम्लधर्मी मृदा ii) अल्कली मृदा
iii) आम्ल व अल्कली दोन्ही मृदा iv) यापैकी नाही

प्र.2) टिपा लिहा. (सहापैकी कोणत्याही चार)

[20]

- अ) मृदा भूगोलाचे महत्त्व
ब) मृदा निर्मितीची जैविक प्रक्रिया
क) मृदेचा पोत
ड) मृदेचे रासायनिक गुणधर्म
इ) महाराष्ट्रातील काळी मृदा
फ) मृदा छेद

प्र.3) अ) मृदा भूगोल म्हणजे काय? मृदा भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती लिहा.

[10]

किंवा

ब) मृदा निर्मितीच्या घटकांचे वर्णन करा.

प्र.4) अ) मृदेच्या न्हासाची कारणे, परिणाम व उपाययोजना लिहा.

[10]

किंवा

ब) मृदेचे जनुकीय वर्गीकरणाच्या आधारे मृदेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

B - 321

Total No. of Pages : 4

Seat
No.

**B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) (Revised)
Examination, November - 2019**

GEOGRAPHY

DSC - D20 : Resource Geography (Paper - IV)

Sub. Code : 73389/77689

Day and Date : Monday, 25 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 3.00 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Neat diagrams and maps must be drawn wherever necessary.
  - 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Select the correct alternative from the following:

[10]

- a) Which of the following resource is natural resource?
  - i) Road
  - ii) Vehicle
  - iii) Building
  - iv) Water
- b) Which of the following scholar defines the resource?
  - i) Zimmerman
  - ii) Blache
  - iii) Ratzel
  - iv) Ritter
- c) What type of resource is barren land?
  - i) Watural stuff
  - ii) Used resources
  - iii) Human
  - iv) Non renewable
- d) Which of the following water body covers maximum portion of earth?
  - i) Ground water
  - ii) Rivers
  - iii) Lake
  - iv) Oceans
- e) In which country Great salt lake is situated?
  - i) U.S.A.
  - ii) France
  - iii) India
  - iv) Pakistan
- f) Which of the following region of India is covered by evergreen forest?
  - i) Western seashore of Maharashtra
  - ii) Central part of Karnataka
  - iii) Eastern part of Gujarat
  - iv) Vidhrbh region of Maharashtra
- g) Which of the following coal is best quality?
  - i) Peat
  - ii) Anthracite
  - iii) Bituminous
  - iv) Lignite

P.T.O.

- h) Which of the human action is harmful for sustainable development of natural resource?
- i) Water pollution by industry   ii) Reuse of water
 iii) Use of public transport   iv) Tree plantation
- i) Which of the following method is most useful for distribution of population density?
- i) Proportional Circle   ii) Choropleth Maps
 iii) Cube diagram   iv) Divided circle
- j) Which of the following formula is utilized to calculate radius of proportional circle?

i) Radius of proportional circle = Assumed radius $\times \sqrt{\frac{\text{Any Number}}{\text{Selected Number}}}$

ii) Radius of proportional circle = Assumed radius $\times \sqrt{\frac{\text{Selected Number}}{\text{Total Number}}}$

iii) Radius of proportional circle = Assumed radius $\times \sqrt{\frac{\text{Selected Number}}{360^\circ}}$

iv) Radius of proportional circle = Assumed radius $\times \sqrt{\frac{360^\circ}{\text{Total Number}}}$

Q2) Write short notes (any four out of six):

[20]

- a) Scope of resource geography
 b) Distribution of forest resource
 c) Concept of sustainable development
 d) Sustainable human resource development
 e) Choropleth map
 f) Dot map

Q3) a) Explain the classification of resources?

[10]

OR

- b) Explain the distribution and utilization of energy resource in world?

Q4) a) Describe the distribution and problems of human resources in World?

[10]

OR

- b) Explain the sustainable development concept of water and forest?

मराठी रूपांतर

B - 321

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या व नकाशे काढा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) नकाशा स्टेंसिलचा वापर करण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांसाठी दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा.

[10]

- अ) खालीलपैकी कोणती साधनसंपत्ती नैसर्गिक आहे?
i) रस्ते ii) वाहने
iii) इमारत iv) पाणी
- ब) खालीलपैकी कोणत्या तज्ञाने साधनसंपत्तीची व्याख्या केलेली आहे?
i) झिम्बरमन ii) ब्लाश
iii) रॅटझेल् iv) रिटर
- क) पडीक जमीन कोणत्या प्रकारची साधनसंपत्ती आहे?
i) सुप्त ii) व्यक्त
iii) मानवी iv) क्षय
- ड) खालीलपैकी कोणत्या जलाशयाच्या साठ्याने पृथ्वीचा सर्वाधिक भाग व्यापलेला आहे?
i) भूमिगत पाणी ii) नद्या
iii) सरोवरे iv) महासागर
- इ) ग्रेट साल्ट लेक कोणत्या देशात आहे?
i) यु.एस.ए. ii) फ्रान्स
iii) भारत iv) पाकिस्तान
- फ) खालीलपैकी भारतातील कोणता प्रदेश सदाहरित जंगलांनी व्यापलेला आहे?
i) महाराष्ट्रातील पश्चिम किनारपट्टीचा प्रदेश ii) कर्नाटकचा मध्य प्रदेश
iii) गुजरातचा पूर्व प्रदेश iv) महाराष्ट्राचा विदर्भ प्रदेश
- य) खालीलपैकी कोणता कोळसा उच्च प्रतीचा आहे?
i) पिट ii) अॅन्थरासाइट
iii) बिट्यूमिनस iv) लिग्नाईट
- र) नैसर्गिक साधनसंपत्तीच्या शास्वत विकासासाठी कोणती मानवी कृती हानिकारक आहे?
i) उद्योगधंद्यातून होणारे जल प्रदूषण ii) पाण्याचा पुनर्वापर
iii) सार्वजनिक वाहतूक साधनांचा वापर iv) वृक्ष लागवड

- ल) खालीलपैकी कोणती पद्धती लोकसंख्या घनतेचे वितरण दर्शवण्यासाठी उपयुक्त आहे.
- i) प्रमाणबद्ध वर्तुळ ii) छाया पद्धती
iii) घन आकृती iv) विभाजित वर्तुळ
- व) खालीलपैकी कोणते सूत्र प्रमाणित वर्तुळाची त्रिज्या काढण्यासाठी वापरले जाते?

i) प्रमाणित वर्तुळाची त्रिज्या = मानलेली त्रिज्या $\times \sqrt{\frac{\text{कोणतीही संख्या}}{\text{निवडलेली संख्या}}}$

ii) प्रमाणित वर्तुळाची त्रिज्या = मानलेली त्रिज्या $\times \sqrt{\frac{\text{निवडलेली संख्या}}{\text{एकुण संख्या}}}$

iii) प्रमाणित वर्तुळाची त्रिज्या = मानलेली त्रिज्या $\times \sqrt{\frac{\text{निवडलेली संख्या}}{360^\circ}}$

iv) प्रमाणित वर्तुळाची त्रिज्या = मानलेली त्रिज्या $\times \sqrt{\frac{360^\circ}{\text{एकुण संख्या}}}$

[20]

प्र.2) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) साधनसंपत्तीची व्याप्ती
ब) वन साधनसंपत्तीचे वितरण
क) शास्वत विकास संकल्पना
ड) मानवी साधनसंपत्ती शास्वत विकास
इ) छाया पद्धतीचे नकाशे
फ) टिंब पद्धतीचे नकाशे

प्र.3) अ) साधनसंपत्तीचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

किंवा

ब) जगातील ऊर्जा साधनसंपत्तीचे वितरण आणि उपयोजन स्पष्ट करा.

[10]

प्र.4) अ) जगातील मानवी साधनसंपत्तीचे वितरण आणि समस्यांचे वर्णन करा.

किंवा

ब) पाणी आणि वने या नैसर्गिक साधनसंपत्तीचा शास्वत विकास संकल्पना स्पष्ट करा.

[10]

B - 297

Total No. of Pages : 3

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (CBCS) (Semester - III) Examination, November - 2019
HOME SCIENCE (Optional)

DSC - D21 : Basics of Interior Design (Paper - III)

Sub. Code : 73390/77690

Day and Date : Thursday, 21 - 11 - 2019

Total Marks : 40

Time : 3.00 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Draw a diagram wherever necessary.

Q1) Fill in the blanks choosing correct alternative.

[5]

- a) _____ lines shows rest of stability.
- i) Vertical
  - ii) Horizontal
  - iii) Diagonal
  - iv) curved
- b) _____ is a secondary colour.
- i) Orange
  - ii) Yellow
  - iii) Red
  - iv) Blue
- c) In japanes flower arrangement, highest spray symbolises _____.
- i) Man
  - ii) Earth
  - iii) Hearen
  - iv) Space
- d) _____ furniture is easy to clean and maintain.
- i) Wood
  - ii) Plastic
  - iii) Glass
  - iv) Cane
- e) Selection and arrangement of consistent ideas and objects means _____.
- i) Proportion
  - ii) Rhythm
  - iii) Harmony
  - iv) Emphasis

P.T.O.

Q2) Write in detail on following questions. (any two).

- Write on shape and texture as elements of art.
- Define colour. Write classification of colour in detail.
- Write on types and care of furniture.

Q3) Write short notes (any three)

[15]

- Harmony
- Colour scheme
- Material used for flower arrangement
- Emphasis
- Flower decoration

मराठी रूपांतर

- सूचना :
- सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
  - उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) ..... रेषा विश्रांती किंवा स्थिरता दर्शवितात.
i) उभ्या	ii) आडव्या
iii) तिरप्या	iv) वक्राकार
- ब) ..... हा द्वितीय श्रेणीचा रंग आहे.
i) नारिंगी	ii) पिवळा
iii) लाल	iv) निळा

- क) जपानी पुष्परचनेत सर्वात उंच फांदी ..... चे प्रतिक मानतात.
- i) मानव ii) पृथ्वी
iii) स्वर्ग iv) अवकाश
- ड) ..... फर्निचर हे स्वच्छ करणे व निगराणी ठेवणे सोपे आहे.
- i) लाकूड ii) प्लास्टिक
iii) काच iv) केन
- इ) सुसंगत कल्पना व वस्तूंची निवड करून मांडणी करणे म्हणजे .....
- i) प्रमाण ii) लय
iii) संगती iv) प्राधान्य

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आकार पोत या कलेच्या मूलघटकावर लिहा.
ब) रंगाची व्याख्या देऊन रंगाचे वर्गीकरण सविस्तर लिहा.
क) फर्निचरचे प्रकार व काळजी यावर लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) संगती
ब) रंगयोजना
क) पुष्परचनेसाठी वापरले जाणारे साहित्य
ड) प्राधान्य
इ) पुष्प सजावट

Q2) Solve the following questions. (any two)

- Illustrate the methods of food preservation by use of low temperature.
- Write common terms used in food preservation.
- Write in detail principles of HACCP.

Q3) Write short notes. (any three)

[15]

- Concept of food preservation
- Preservation by drying
- Scope of food preservation industry in India.
- Principles of food preservation
- Factors affecting food safety

मराठी रूपांतर

- सूचना :
- सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
  - उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - आवश्यक तेथे आकृत्या काढा.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- ..... कायद्याची अंमलबजावणी केंद्र शासनाच्या कृषी खात्याकडून केली जाते.
  - आय. एस. ओ.
  - एफ. पी. ओ.
  - आय. एस. आय.
  - एफ. ए. सी.
- भाज्या गोठविण्यापूर्वी त्यावर ..... ही प्रक्रिया केली जाते.
  - कॅनिंग
  - पाश्चरायझेशन
  - ब्लांचिंग
  - उकळणे
- ..... हे नैसर्गिक अन्नसंरक्षक आहे.
  - सोडियम बेंझोएट
  - मीठ
  - पोटॅशियम मेटाबायसल्फाइड
  - पाणी

- ड) पाश्चरायज्ञेशन ही अन्न संरक्षणाची पद्धत ..... साठी वापरतात.
i) तृणधान्य	ii) डाळी
iii) अंडी	iv) दूध
- इ) अन्न खराब होण्यास कारणीभूत असणारी परिस्थिती निर्माण होणे म्हणजे ..... होय.
i) अन्नदुषितीकरण	ii) अन्नविषबाधा
iii) अन्नसुरक्षितता	iv) अन्नसंरक्षण

प्र.2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) कमी तापमानाचा वापर करून अन्नसंरक्षणाच्या पद्धती उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
- ब) अन्नसंरक्षणात उपयोगात येणाऱ्या सामान्य संज्ञा लिहा.
- क) एच. ए. सी. सी. पी. (HACCP) ची तत्त्वे सविस्तर लिहा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) अन्नसंरक्षणाची संकल्पना
- ब) वाळविणे द्वारे अन्नसंरक्षण
- क) भारतातील अन्नसंरक्षण उद्योगाची व्याप्ती
- ड) अन्नसंरक्षणाची तत्त्वे
- इ) अन्न सुरक्षिततेवर परिणाम करणारे घटक

Seat
No.

B.A. (Part-II) (Semester-III) (CBCS) (New)
Examination, November - 2019
HINDI (Optional) (Paper-III)

अस्मितामूलक विमर्श और हिंदी गद्य साहित्य.

पाठ्यपुस्तक : गद्य संचयन

Sub. Code: 73348/77648

Day and Date : Tuesday, 26 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 2.00 p.m.

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 2) दाईं ओर लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए। [10]

अ) 'घर की तलाश' कहानी के लेखक ..... है।

(कमलेश्वर/राजेंद्र यादव/मन्नू/कृष्णा सोबती)

ब) "सिक्का बदल गया" कहानी का प्रमुख पात्र ..... है।

(शेरा/नलिनी/शाहनी/शौनी)

क) "जार्ज पंचम की नाक" ..... कहानी है।

(व्यंग्यात्मक/राजनीतिक/ऐतिहासिक/पौराणिक)

ड) श्रीवास्तव ..... कहानी के पात्र है।

(पहाड़/जीती बाजी/घर की तलाश/गृह प्रवेश)

इ) निर्मल वर्मा की कहानी ..... है।

(पहाड़/जीती बाजी/गृह प्रवेश/सिक्का)

फ) मदनमोहन ..... फर्म में काम करता है।

(बिज्जामल-गिज्जामल/एस चांद /टाटा/रिलायन्स)

य) वकील साहब ..... विधा है।

(रेखाचित्र/संस्मरण/जीवनी/नाटक)

P.T.O.

- र) अखबारी विज्ञापन ..... है।
(रेडियो एकांकी/निबंध/प्रहसन/कथा)
- ल) महात्मा गांधीजी से मिलने का समय प्रातः ..... निश्चित था।
(8.30/10.30/12.30/9.30)
- व) रामकुमार वर्माजी के काव्य संग्रह का नाम ..... है।
(काव्यरेखा/चित्ररेखा/दृश्यरेखा/अंतरेखा)

प्र.2) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो का ससंदर्भ स्पष्टीकरण कीजिए। [10]

- अ) “वह सब तुम लोगों को ही मुबारक हो। शादी करके मैं अपने व्यक्तित्व को बेच नहीं सकती।”
- ब) “लानत है, आपकी अक्ल पर। विदेशों की सारी चीज हम अपना चुके हैं..... दिल दिमाग, तौर तरिके और रहन - सहन, जब हिन्दुस्तान में बॉल डान्स तक मिल जाता है तो पत्थर क्यों नहीं मिल सकता”
- क) “शाहनी मन में मैल न लाना। कुछ कर सकते तो उठा न रखते। वक्त ही ऐसा है। राज पलट गया है, सिक्का बदल गया है।”

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [15]

- अ) ‘जीती बाजी की हार’ कहानी की मुरला का परिचय दीजिए।
- ब) ‘गृहप्रवेश’ कहानी के श्रीवास्तव की समस्या।
- क) ‘अखबारी विज्ञापन’ की दुर्गा।
- ड) ‘वकील साहब गदाधरसिंह’ का चरित्र चित्रण कीजिए।
- इ) महात्मा गांधीजी का असहयोग आंदोलन।

प्र.4) ‘जार्ज पंचम की नाक’ कहानी वर्तमान भ्रष्टाचार तथा शासन-प्रणाली पर करारी चोट पहुँचाती है। स्पष्ट कीजिए। [15]

अथवा

‘अखबारी विज्ञापन’ की कथावस्तु लिखिए।

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination, November - 2019
DSC - C4: Hindi (Optional) (Paper - IV)

हिंदी संतकाव्य तथा राष्ट्रीय काव्यधारा

पाठ्यपुस्तक - काव्यामृत

Sub. Code : 73349/77649

Day and Date : Wednesday, 27 - 11 - 2019

Time : 12.00 noon to 2.00 p.m.

Total Marks : 50

- सूचनाएँ: 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 2) दाईं ओर लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए।

[10]

अ) कबीर की भाषा को ..... भाषा कहते हैं।

- i) शुद्ध ii) देहाती
 iii) सधुक्कडी iv) नागरी

ब) सूरदास ..... काव्यधारा के सर्वश्रेष्ठ कवि हैं।

- i) रामभक्ति ii) शिवभक्ति
 iii) निर्गुणभक्ति iv) कृष्णभक्ति

क) 'रहिमन देख ..... को, लघु न दीजिए डारि।'

- i) बडेन ii) छोटन
 iii) भगवन् iv) संतन

ड) घनानंद मुख्यतः ..... भाषा के कवि थे।

- i) अवधि ii) ब्रज
 iii) भोजपुरी iv) संस्कृत

इ) हिंदी के ..... कवियों में भूषण शीर्षस्थ कवि हैं।

- i) वीररस ii) श्रृंगार रस
 iii) भक्तिरस iv) हास्य रस

P.T.O.

- फ) 'तीली' कविता के कवि ..... हैं।
- i) सुधाकर मिश्र ii) हस्तीमल हस्ती
iii) उदय प्रकाश iv) सुशीला टाकभोरे
- य) सुधाकर मिश्र का जन्म उत्तर प्रदेश के ..... परिवार में हुआ।
- i) रईस ii) किसान
iii) ठाकूर iv) गरीब
- र) 'गज़ल' हस्तिमल हस्ती के ..... गज़ल संग्रह से ली गई है।
- i) प्यार का पहला खत ii) नये परिदे
iii) यादों के गुलाब iv) क्यों कहे, किससे कहे
- ल) तुकडोजी वृत्ति से संत और कृति से महान ..... थे।
- i) धर्म रक्षक ii) राजनेता
iii) समाज सुधारक iv) कलासाधक
- व) 'लता की शायरी' ..... को समर्पित है।
- i) स्वरसाम्राज्ञी ii) चित्रकर्ती
iii) अभिनेत्री iv) नर्तकी

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो अवतरणों का असंदर्भ स्पष्टीकरण कीजिए।

[10]

अ) "सबमें सेवाभाव बढ़ाओ

तभी देश का भला रहेगा, द्वेष-स्वार्थ मत लाओ।

आपस में क्यों लड़ते हो? वे लड़ने वाले मरे कई।

राम नहीं रावण भी नहीं, कुछ देखो आँख उठाओ।"

ब) "इस नंगी - भुखी धरती के

दुख का मिलकर उपचार करें।

सुख के सपने साकार करें

प्राणी - प्राणी को प्यार करें।।"

- क) "सबसे सरल है
सबसे मुश्किल और महान चीजों को नष्ट करना
सिर्फ एक तीली
इतिहास की सबसे प्राचीन और दुर्लभ
पांडुलिपि को राख बना देने के लिए"

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के संक्षेप में उत्तर लिखिए।

[15]

- अ) संत कबीर के बाह्याडंबर संबंधी विचार व्यक्त कीजिए।
ब) सूरदास द्वारा वर्णित कृष्ण की बाललीला को स्पष्ट कीजिए।
क) रहीम के नीति विषयक विचार समझाइए।
ड) संत तुकडोजी के नशाबंदी संबंधी विचार स्पष्ट कीजिए।
इ) हस्तीमल 'हस्ती' की गज़ल का आशय विशद कीजिए।

प्र.4) पठीत पदों के आधार पर मीरा की भक्तिभावना का वर्णन कीजिए।

अथवा

'यह तो शर्म की बात है' कविता का आशय समझाइए।

[15]

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS)
Examination, November - 2019
DSC - C5 : ENGLISH - III
Literature and Cinema (Paper - III) (Optional)
Sub. Code : 73350/77650

Day and Date : Thursday, 28 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 2.00 p.m.

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Complete the following sentences by choosing the correct alternative.

[5]

- a) *The Comedy of Errors* is set in the city of _____
  - i) Syracuse
  - ii) Corinth
  - iii) Ephesus
  - iv) Epidamnum
- b) The movie *Angoor* is directed by _____
  - i) Ram Gopal Varma
  - ii) Rajkumar Hirani
  - iii) Subhash Ghai
  - iv) Gulzar
- c) Aegeon lost his family in _____
  - i) an accident
  - ii) a war
  - iii) a flood
  - iv) a shipwreck
- d) *Angoor* opens with _____ between Ashok, his wife and his sister-in-law.
  - i) a cricket-playing scene
  - ii) an abbey
  - iii) a hotel
  - iv) a card-playing scene
- e) _____ is the name of the in where Antipholus and Dromio were staying.
  - i) Centaur
  - ii) An abbey
  - iii) Mentor
  - iv) Medusa

- B) Answer the following questions in one word/phrase/sentence [5]
- What is the name of maid servant in the film *Angoor*?
  - Who offered to pay the ransom for *Aegeon*?
  - Who is Sudha in the film *Angoor*?
  - Who was Luciana in *The Comedy of Errors*?
  - In which hotel were Ashok and his servant Bahadur staying?

- Q2) Answer the following question in about 250 to 300 words. [10]
- Why does the filmmaker distort characters, twist plots and change endings? - write it with the help of theory of adaptation.

OR

- In the process of interpretation adaptation becomes an aesthetic creation. Discuss

- Q3) Answer the following question in about 250 to 300 words. [10]

- Write a review of the film *Angoor*

OR

- Is the film *Angoor* faithful to its source text *The Comedy of Errors*? Justify

- Q4) Write short notes on the following in about 100 to 150 words each. (Any Four) [20]

- Process of page to stage
- Fidelity of adaptation
- Adapter as a creator
- Antipholus of Syracuse
- Humour in *The Comedy of Errors*
- Storyline of *Angoor*

B - 330

Total No. of Pages : 2

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) (Revised)
Examination, November - 2019
ENGLISH - IV (Optional)
DSC - C6 : Partition Literature (Paper - IV)
Sub. Code : 73351/77651

Day and Date : Friday, 29 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00. noon. to 2.00 p.m.

- Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the correct alternative from the following. [10]

- a) _____ is described as 'nar admi' by meet singh
i) Juggat singh ii) Malli
iii) Hukum chand iv) Lala Ram lal
- b) The dacoits threw _____ in Jugga's courtyard after the dacoity.
i) the jewellery ii) the bangles
iii) the money iv) the gun
- c) Haseena and her grandmother live in _____
i) Chundunnugger ii) mano majra
iii) Delhi iv) Lahore
- d) _____ is considered as "the most violent man in the district"
i) Malli ii) Hukum chand
iii) Juggat singh iv) Iqbal
- e) Juggat singh and Iqbal were imprisoned for the murder of _____
i) Prem singh ii) Lala Ram lal
iii) Hukum chand iv) Sunder singh
- f) The novel 'Train to pakistan' was originally titled as _____
i) Kalyug ii) Dacoity
iii) Mano majra iv) Train to india
- g) _____ is the local badmash of the village, mano majra
i) Malli ii) Lala Ram lal
iii) Juggat singh iv) Sultana

P.T.O.

- h) Juggat singh saves several innocent lives and nooran by _____
- i) Killing malli
  - ii) Cutting rope
  - iii) Stopping the train
  - iv) Protecting their trucks
- i) The story of 'Train to Pakistan' takes place in a fictional village named _____
- i) Chundunnugger
  - ii) Gujran wala
  - iii) Mano majra
  - iv) Sheikhpura
- j) Juggat singh wants meet singh to read _____
- i) The Bible
  - ii) The Gita
  - iii) The Koran
  - iv) The Guru's word

Q2) Write short notes on the following in about 100 to 150 words on any four of the following. [20]

- a) Main reasons of partition
- b) Partition and communal conflicts
- c) Life in Mano Majra before partition
- d) Iqbal
- e) The ghost train
- f) Meet singh

Q3) Answer the following questions in about 250 to 300 words. [10]

- a) Describe in detail the disastrous effects of partition

OR

- b) How does the partition affect on the lives of Hindus, Muslims and Sikhs?

Q4) Answer the following questions in about 250 to 300 words. [10]

- a) How does the novel 'Train to Pakistan' portray the communal violence after partition?

OR

- b) Describe in detail the characters sketch of Juggat singh.

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

मराठी (MARATHI) (I.D.S.) (Paper - I)

History of Marathi Literature

पाठ्यपुस्तक : "माणदेशी माणसं व संवाद प्रक्रिया"

Sub. Code : 61908

Day and Date : Saturday, 23 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- सूचना :**
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[5]

- i) 'माणदेशी माणसं' हा कथासंग्रह कधी प्रसिध्द झाला?

अ) 1947	ब) 1948
क) 1949	ड) 1950
- ii) लेखक धर्माकडे कशासाठी जातो?

अ) आंब आणण्यासाठी	ब) ज्वारी आणण्यासाठी
क) औषध आणण्यासाठी	ड) दळण आणण्यासाठी
- iii) रडणाऱ्या गणूला लोक गंमतीने काय म्हणायचे?

अ) त्याला मरीआई एसविते	ब) त्याला काळूबाई एसविते
क) त्याला सटवाई एसविते	ड) त्याला सरस्वती एसविते
- iv) मेटकरवाडीच्या रस्त्यावर काम करता करता कोण आपल्या जीवनाची कर्मकहाणी लेखकाला सांगतो?

अ) धर्मा रामोशी	ब) शिवा माळी
क) नामा मास्तर	ड) रामा मैलकुली
- v) 'माणदेशी माणसं' या कथासंग्रहातील शेवटच्या कथेचे नाव काय?

अ) नामा मास्तर	ब) बाबाखान दवेशी
क) गणा भपट्या	ड) विटा काका

प्र.2) व्यंकटेश माडगूळकरांनी माणदेशी माणसांचे जीवनदर्शन कसे घडविले आहे ते कथांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

शिंदा चांभार व कोंडीबा गायकवाड यांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (तीन पैकी दोन)

[20]

- अ) व्यंकटेश माडगूळकरांचा साहित्यिक परिचय करून द्या.
- ब) 'माणदेशी माणसं' मधील स्त्रीचित्रण.
- क) व्यंकटेश माडगूळकरांची भाषाशैली.

प्र.4) संवादाचे स्वरूप सांगून संवादाचे विशेष सांगा.

[10]

किंवा

जनसंपर्क करण्यासाठी कोणत्या संवाद कौशल्याची गरज आहे ते सोदाहरण सांगा.

Seat No.	
-------------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019**LOGIC (I.D.S.) (Paper - I)****Traditional Logic (Deductive Logic)****Sub. Code : 61913****Day and Date : Saturday, 23 - 11 - 2019****Total Marks : 50****Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing correct alternatives. [10]

- i) _____ is the main subject of Logic.
a) Thinking	b) Inference
c) Knowledge	d) Superstition
- ii) Conversion is a kind of _____.
a) Opposition of proposition	b) Education
c) Syllogism	d) Mix hypothetical Syllogism
- iii) Opposition of proposition is one of the kinds of _____ inference.
a) Mediate	b) Immediate
c) Conditional	d) Contrary
- iv) A universal affirmative proposition is represented by the symbol _____.
a) E	b) I
c) A	d) O
- v) Particular Negative proposition is represented by the symbol _____.
a) E	b) I
c) A	d) O
- vi) Both term in universal Negative proposition are _____.
a) Distributed	b) Undistributed
c) Multy-distributed	d) None of these

b) Test the validity of following inferences (any two) [10]

i) All farmers are poor
Therefore all poor persons are Farmers.

ii) Some teachers are lawyers.
Therefore some teachers are non-lawyers.

iii) No rich men are happy.
Therefore no rich men are unhappy.

Q3) a) Test the validity of following arguments. (any two) [10]

i) All womens are happy
No teachers are happy
Therefore, no teacher are women.

ii) No saints are tall.
No saints are teacher.
Therefore, no teachers are tall.

iii) Some medicines are costly.
Some medicines are sweet.
Therefore, some sweet things are costly.

b) Test the validity of following arguments (any two) [10]

i) If it rains then farmers are happy
The farmers are happy
Therefore, it rains

ii) If he is clever then he will get a job.
He is clever
Therefore, he will get job

iii) If war is declared then the prices will go up.

The prices go up.

Therefore the war is declared

OR

Answer the following questions fully (any two)

[20]

- Define logic and explain the nature of logic.
- Explain the four-fold scheme of proposition.
- Explain the general rules of categorical syllogism.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करा.

[10]

- तर्कशास्त्राचा मुख्य विषय ..... आहे.

अ) विचार	ब) अनुमान
क) ज्ञान	ड) अंधश्रद्धा
- परिवर्तन हा ..... चा प्रकार आहे.

अ) प्रतियोग अनुमान	ब) उत्कर्षण
क) संविधान	ड) मिश्र सापेक्ष संविधान
- प्रतियोग अनुमान हा ..... अनुमानाचा प्रकार आहे.

अ) व्यवहित	ब) अव्यवहित
क) सोपाधिक	ड) विरोधी
- सर्व आस्तीवाची विधानास ..... हे चिन्ह वापरतात.

अ) E	ब) I
क) A	ड) O

- v) अंश नास्तीवाची विधानास ..... हे चिन्ह वापरतात.
 अ) E ब) I
 क) A ड) O
- vi) सर्व नास्तीवाची विधानातील दोन्ही पदे ..... असतात.
 अ) सर्वव्याप्त ब) अंशव्याप्त
 क) विविधव्याप्त ड) यापैकी नाही
- vii) केवळ संविधानामध्ये ..... पद हे आधार विधानात दोनदा येते.
 अ) मध्यमपद ब) पक्षपद
 क) साध्यपद ड) सर्व
- viii) संविधानाच्या एकूण ..... आकृती आहेत.
 अ) दोन ब) तीन
 क) चार ड) पाच
- ix) मिश्र सापेक्ष संविधानामध्ये ..... विधाने असतात.
 अ) तीन ब) चार
 क) पाच ड) सहा
- x) विचारांचे एकूण ..... नियम आहेत.
 अ) दोन ब) तीन
 क) चार ड) पाच

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

- अ) निगामी व विगामी अनुमान
 ब) वर्जित मध्य नियम
 क) विधान प्रतियोगाचे प्रकार
 ड) सौपाधिक विधानाचे प्रकार
 इ) उत्कर्षण
 फ) मिश्र सापेक्ष संविधानाचे तर्कदोष

किंवा

- अ) खालील विधानावरून कोणती प्रतियोग अनुमाने काढता येतील. (कोणतेही दोन) [10]
- सर्व विद्यार्थी सशक्त आहेत.
  - एकही शिक्षक श्रीमंत नसतो.
  - काही भारतीय शूर आहेत.
- ब) खालील अनुमानाची युक्तता तपासा. (कोणतेही दोन) [10]

- सर्व शेतकरी गरीब आहेत.
म्हणून सर्व गरीब व्यक्ती शेतकरी आहेत.
- काही शिक्षक वकील आहेत.
म्हणून काही शिक्षक न-वकील आहेत.
- एकही मनुष्य सुखी नसतो.
म्हणून एकही श्रीमंत मनुष्य असुखी नसतो.

- प्र.3) अ) खालील युक्तिवादाची युक्तता तपासा. (कोणतेही दोन) [10]

- सर्व स्त्रीया सुखी असतात.
एकही शिक्षक सुखी नाही.
म्हणून एकही शिक्षक स्त्री नाही.
- एकही संत उंच नाही.
एकही संत शिक्षक नाही.
म्हणून एकही शिक्षक उंच नाही.
- काही औषधे महाग असतात.
काही औषधे गोड असतात.
म्हणून काही गोड वस्तु महाग असतात.

ब) खालील युक्तिवादाची युक्तता तपासा. (कोणतेही दोन)

i) जर पाऊस पडला तर शेतकरी सुखी होतील.

शेतकरी सुखी झाले आहेत.

म्हणून, पाऊस पडला आहे.

ii) जर तो हुषार असेल तर त्यास नोकरी मिळेल.

तो हुषार आहे.

म्हणून, त्यास नोकरी मिळेल.

iii) जर युद्ध जाहीर झाले तर वस्तुच्या किमती वाढतील.

वस्तुच्या किमती वाढत आहेत.

म्हणून, युद्ध जाहीर झाले आहे.

किंवा

खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

अ) तर्कशास्त्राची व्याख्या लिहून तर्कशास्त्राचे स्वरूप विषद करा.

ब) विधानाची चतुर्वर्ग व्यवस्था स्पष्ट करा.

क) केवळ संविधानाचे सामान्य नियम विषद करा.

ॐ ॐ ॐ

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[10]

- i) जैन धर्मामध्ये एकूण ..... तिर्थकर मानले जातात.
अ) 10   ब) 20
क) 23   ड) 24
- ii) नंद घराण्याचा संस्थापक ..... होय.
अ) बिंबिसार   ब) शिशुपाल
क) महापद्मानंद   ड) धनानंद
- iii) ख्यातनाम पाणिनी हा ..... देशाचा रहीवाशी होता.
अ) गांधार   ब) तक्षशिला
क) कंबोज   ड) अश्मक
- iv) ..... याने नंदाच्या मगध साम्राज्याचा पाडाव करून ते ताब्यात घेतले.
अ) सम्राट अशोक   ब) चंद्रगुप्त मौर्य
क) हर्षवर्धन   ड) बिंबिसार
- v) ..... ही उत्तरापथची राजधानी होती.
अ) तक्षशिला   ब) सुवर्णगिरी
क) पाटलीपूत्र   ड) गिरनार
- vi) 'वार्तिक' ..... या ग्रंथाचा लेखक होय.
अ) कणाद   ब) कपील
क) कौटिल्य   ड) कात्यायणी
- vii) सम्राट अशोकाच्या काळात ..... हा स्तंभ प्रथम उभारण्यात आला.
अ) काशी   ब) सारनाथ
क) रामपुरा   ड) सांची

- viii) 'गाथासप्तशती' हा काव्यग्रंथ ..... याने लिहीला.
- अ) हल
ब) कृष्णा
क) विजयश्री
ड) सातकर्णी पहिला
- ix) कालीदासाने त्याचे साहित्य ..... भाषेत लिहीले.
- अ) संस्कृत
ब) प्राकृत
क) पाली
ड) अर्धमागधी
- x) गुप्तकाळात कोणत्याही प्रकारे सुवर्णयुग नव्हते असे ..... नी मत व्यक्त केले.
- अ) डॉ. श्री राम गोयल
ब) डॉ. डी. एन झा
क) डॉ. रोमीला थापर
ड) डॉ. व्ही. ए. स्मीथ

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

अ) जैन धर्माचे तत्त्वज्ञान विषद करा.

किंवा

मौर्यांच्या प्रांतिक आणि स्थानिक प्रशासनाची चर्चा करा.

ब) सातवाहनांचे कला-स्थापत्य आणि साहित्य या क्षेत्रातील योगदान स्पष्ट करा.

किंवा

गुप्तकालीन सामाजिक आणि धार्मिक जीवनाचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार).

[20]

- अ) गौतम बुद्ध
ब) मौर्यांचे स्थापत्य
क) गौतमीपूत्र श्री सातकर्णी
ड) गुप्तकालीन कलेचा विकास
इ) गुप्तांची आर्थिक स्थिती

लेलेले

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019**HISTORY (Optional) (Paper - VI)****Freedom Struggle of India - II****Sub. Code : 62370**

Day and Date : Monday, 09 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by choosing appropriate alternatives given below. [10]

- i) _____ organization was founded by P. Mitra.
a) Abhinav Bharat   b) Yugantar Samiti
c) Bharatiya Samiti   d) Anushilan Samiti
- ii) _____ was a leader of Chittagoan group.
a) Swatantryavir Sawarkar   b) Senapati Bapat
c) Rajguru   d) Surysen
- iii) _____ is known as the 'Merumani of the Indian revolutionaries.'
a) Chandrashekhar Azad   b) Sardar Bhagatsingh
c) Rasbihari Bose   d) Balmukund
- iv) The Congress Socialist Party was formed under the leadership of _____.
a) Jayprakash Narayan & Achary Narendra Dev
b) Lala Lajpatray & Ajit Roy
c) Ravindranath Tagore & N. Datta. Mujumdar
d) Manvendranath Roy & Shripad Amrut Dange
- v) _____ was the author of Das Capital.
a) Dadabhai Nauroji   b) Russo
c) Karl Marks   d) Manvendranath Roy
- vi) _____ was the first Principal of Aligarh college.
a) Beck   b) Mahhamd Iqbal
c) Sir Sayyad Ahmadkhan   d) Rahmatali Chaudhari

P.T.O.

- vii) In 1938, _____ became the President of the Hindu Mahasabha.
- a) V.D. Savarker   b) Mahatma Gandhi
c) Subhashchandra Bose   d) Pandit Nehru
- viii) The Nehru Report was rejected by _____.
- a) Maulana Azad   b) Mahamad Iqbal
c) B. Jina   d) Mahatma Gandhi
- ix) One of the important features of the 1919 Act is _____.
- a) Dyarchy   b) Election Methods
c) Legislature   d) Judiciary
- x) There are _____ articles in the Constitution of India.
- a) 391   b) 392
c) 393   d) 395

Q2) Answer the following questions in detail.

- a) Explain the contribution of revolutionaries of Bengal in the freedom Struggle of India. [10]

OR

Evaluate the Leftist Movement in India.

- b) Explain the Integration of Princely States Kashmir. [10]

OR

Give the salient features of the Government of India Act, 1935.

Q3) Write short notes (any four) [20]

- a) Vasudev Balvant Phadke
b) Guru Ramsingh & Kuka Movement
c) States People Movement of Kolhapur
d) Two Nation Theory
e) Morley-Minto Reform Act (1909)
f) Salient Features of Constitution

- ix) सन 1919 च्या कायद्याचे महत्वाचे वैशिष्ट्य ..... हे होय.
अ) द्विदल राज्यपद्धती
ब) निवडणूक पद्धती
क) कायदेमंडळ
ड) न्यायमंडळ
- x) भारतीय राज्यघटनेत ..... एवढी कलमे आहेत.
अ) 391
ब) 392
क) 393
ड) 395

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

- अ) बंगालमधील क्रांतिकारी चळवळीचे भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील योगदान स्पष्ट करा. [10]

किंवा

भारतातील डाव्या चळवळीचे मूल्यमापन करा.

- ब) काश्मीर संस्थान विलीनीकरणाची माहिती लिहा. [10]

किंवा

इ.स. 1935 च्या भारतविषयक सुधारणा कायद्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) वासुदेव बळवंत फडके
ब) गुरू रामसिंग आणि कुका चळवळ
क) कोल्हापूर संस्थानातील स्वातंत्र्यचळवळ
ड) द्विराष्ट्रवादाचा सिद्धांत
इ) मोर्ले-मिंटो सुधारणा कायदा (1909)
फ) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये

▽▽▽▽

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

GEOGRAPHY (Paper - V) (Optional)

Oceanography

Sub. Code : 62397

Day and Date : Thursday, 05 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Draw neat diagram and map wherever necessary.
  - 3) Figures to the right indicate full marks.
  - 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Choose the correct alternative for the following questions. [10]

- a) Which of the following is an important branch of Physical Geography?
  - i) Political Geography
  - ii) Economic Geography
  - iii) Social Geography
  - iv) Oceanography
- b) Who has discovered the Antarctica continent?
  - i) Columbus
  - ii) Vasco-D- Gama
  - iii) Mare
  - iv) Francis Darke
- c) Which one of the following instrument is used for measuring ocean salinity?
  - i) Hygrometer
  - ii) Thermometer
  - iii) Barometer
  - iv) Salinometer
- d) Which is the largest ocean in the World?
  - i) Pacific ocean
  - ii) Indian ocean
  - iii) Atlantic ocean
  - iv) Arctic ocean
- e) Which of the following is not a cold ocean current?
  - i) Canary
  - ii) Labrador
  - iii) Bengula
  - iv) Gulf stream
- f) Which is the deepest ocean trench in the world?
  - i) Mariana
  - ii) Kuril
  - iii) Japan
  - iv) Peru

- g) Which landlocked sea is located in between Europe and Africa?
i) Red Sea	ii) Arabian Sea
iii) Dead Sea	iv) Mediterranean Sea
- h) Which disaster is caused by the El Nino?
i) Earthquake	ii) Tsunami
iii) Drought and Flood	iv) Volcano
- i) Which cartographic technique is used to study wind's direction and speed?
i) Windrose	ii) Isobar
iii) Isotherm	iv) Isohaline
- j) Which lines are used to study the distribution of Temperature on map?
i) Isobar	ii) Contour
iii) Isotherms	iv) Isohyets

Q2) Write answers in detail of the following questions. [20]

- a) Define oceanography and describe briefly the scope of oceanography?

OR

Explain the factors affecting salinity of ocean water?

- b) Describe in brief the Pacific Ocean currents?

OR

Describe briefly the marine resources.

Q3) Write short notes on any four of the following. [20]

- Importance of oceanography
- Salinity of sea water
- Wind rose
- Isotherms
- Horizontal distribution of oceanic temperature
- Indian Ocean currents

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) आवश्यक तेथे नकाशे आणि आकृत्या काढा.
 4) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांसाठी दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा.

[10]

अ) खालीलपैकी कोणती महत्वाची शाखा प्राकृतिक भूगोलशास्त्राची आहे?

i) राजकीय भूगोल	ii) आर्थिक भूगोल
iii) सामाजिक भूगोल	iv) सागरशास्त्र

ब) अंटार्क्टिका खंडाचा शोध कोणी लावला?

i) कोलंबस	ii) वास्को-द-गामा
iii) मरे	iv) सर फान्सिस डार्वे

क) खालीलपैकी कोणत्या उपकरणाच्या सहाय्याने सागराची क्षारता मोजतात?

i) हायड्रोमीटर	ii) थर्मामीटर
iii) बॅरोमीटर	iv) सॅलिनोमीटर

ड) जगातील सर्वात मोठा महासागर कोणता?

i) पॅसिफिक महासागर	ii) हिंदी महासागर
iii) अटलांटिक महासागर	iv) आर्क्टिक महासागर

इ) खालीलपैकी कोणता थंड सागरी प्रवाह नाही?

i) कॅनरी	ii) लॅब्रोडोर
iii) बॅंग्वेला	iv) गल्फ स्ट्रीम

फ) जगातील सर्वात खोल सागरी गर्ता कोणती?

i) मरीयाना	ii) व्युराईल
iii) जपान	iv) पेरू

य) कोणता भूवेष्टित समुद्र युरोप व आफ्रिका खंडादरम्यान स्थित आहे?

i) तांबडा समुद्र	ii) अरबी समुद्र
iii) मृत समुद्र	iv) भूमध्य समुद्र

- र) एल निनो हे कोणत्या आपत्तीचे कारण आहे?
- i) भूकंप ii) त्सुनामी
iii) दुष्काळ व महापूर iv) ज्वालामुखी
- ल) खालीलपैकी कोणत्या नकाशाशास्त्रीय तंत्राचा वापर वाऱ्याची दिशा व वेग अभ्यासासाठी केला जातो?
- i) वातपुष्प ii) समभार रेषा
iii) समताप रेषा iv) समक्षार रेषा
- व) नकाशावर तापमानाचे वितरण अभ्यासण्यासाठी कोणत्या रेषांचा वापर केला जातो?
- i) समभार ii) समोच्च
iii) समताप iv) समपर्जन्य

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

अ) सागरशास्त्राची व्याख्या सांगून व्याप्ती थोडक्यात वर्णन करा.

किंवा

सागरजल क्षारतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

ब) पॅसिफिक महासागरातील सागरी प्रवाहांचे थोडक्यात वर्णन करा.

किंवा

सागरी साधनसंपत्तीचे थोडक्यात वर्णन करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) सागरशास्त्राचे महत्व
ब) समुद्र जलाची क्षारता
क) वातपुष्प
ड) समताप रेषा
इ) सागरजलाचे क्षितिज समांतर तापमान वितरण
फ) हिंदी महासागरातील प्रवाह

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019

GEOGRAPHY (Paper - VI) (Revised) (Optional)

Agricultural Geography

Sub. Code : 62398

Day and Date : Monday, 09 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Neat diagrams and maps should be drawn wherever necessary.
  - 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Choose the correct alternative for the following questions : [10]

- i) Which one of the following natural factor of agriculture?
  - a) Labour Problem
  - b) Transportation
  - c) Land Ownership
  - d) Landform
- ii) Which of the following primary source of world economy?
  - a) Transportation
  - b) Agriculture
  - c) Industrialization
  - d) Forestry
- iii) Who is the father of Indian green revolution?
  - a) Norman Borlaug
  - b) Von Thunen
  - c) J.C Weaver
  - d) M.S. Swaminathan
- iv) Which agriculture is practiced in low rain fall area?
  - a) Dry farming
  - b) Commercial farming
  - c) Mixed farming
  - d) Plantation agriculture
- v) Which agriculture has production of Tea, Cocoa and Rubber?
  - a) Plantation agriculture
  - b) Intensive agriculture
  - c) Subsistence farming
  - d) Horticulture farming
- vi) Which of the following is an organic fertilizer?
  - a) Vermi Compost
  - b) Complex Fertilizer
  - c) Potassium Fertilizer
  - d) Phospheric Fertilizer

- vii) Which cartographic technique is most useful for represent the land utilization?
- a) Divided Circle   b) Proportional Sphere
 c) Multiple Line Graph   d) Population Pyramid
- viii) Crop combination of Rice and Mango is found in which region of Maharashtra?
- a) Vidarbha   b) Marathwada
 c) Konkan   d) Western Maharashtra
- ix) What is the name of shifting agriculture in Brazil?
- a) Ladang   b) Kheel
 c) Zooming   d) Rokka
- x) Which method was put forth by J.C. Weaver in 1954?
- a) Crop Combination   b) Agricultural Productivity
 c) Cropping Pattern   d) Crop Concentration

Q2) Write in detail answers of the following questions : [20]

- a) Define agriculture geography and explain their scope.

OR

Describe the economic factors affecting on the agriculture.

- b) Explain the agricultural land use theory of Von Thunen.

OR

Describe the advanced technologies of irrigation.

Q3) Write short notes (any four) [20]

- a) Scope of agricultural geography
 b) Plantation agriculture
 c) Agricultural productivity
 d) Organic fertilizer
 e) Proportional circle
 f) Simple bar graph

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 4) नकाशा स्टेंसिल वापरास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांसाठी दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा.

[10]

- i) खालीलपैकी कृषीचा नैसर्गिक घटक कोणता?
 अ) मजुरांची संख्या   ब) वाहतुक
 क) जमिनीची मालकी   ड) भूपृष्ठरचना
- ii) जगातील अर्थव्यवस्थेचा प्राथमिक स्त्रोत कोणता?
 अ) वाहतूक   ब) शेती
 क) उद्योगधंदे   ड) वनोद्योग
- iii) भारतातील हरीतक्रांतीचे जनक कोण?
 अ) नॉर्मन बोरलॉग   ब) व्हॉन थ्युनेन
 क) जे. सी. विव्हर   ड) एम. एस. स्वामिनाथन
- iv) कमी पावसाच्या प्रदेशात कोणती शेती केली जाते?
 अ) कोरडवाहू शेती   ब) व्यापारी शेती
 क) मिश्र शेती   ड) मळ्याची शेती
- v) चहा कोको व रबराचे उत्पादन कोणत्या शेती प्रकारात घेतले जाते.
 अ) मळ्याची शेती   ब) सखोल शेती
 क) उदरनिर्वाहाची शेती   ड) फलोत्पादन शेती
- vi) खालीलपैकी कोणते खत सेंद्रीय खत आहे?
 अ) गांडूळखत   ब) मिश्रखत
 क) पालाशखत   ड) स्फुरद खत
- vii) भूमिउपयोजनासाठी खालीलपैकी कोणते तंत्र जास्त उपयुक्त आहे?
 अ) विभाजीत वर्तुळ   ब) प्रमाणबद्ध चौरस
 क) बहुरेसालेख   ड) लोकसंख्या मनोरा
- viii) भात व आंबा पीक संगती महाराष्ट्राच्या कोणत्या विभागात आढळते?
 अ) विदर्भ   ब) मराठवाडा
 क) कोकण   ड) पश्चिम महाराष्ट्र

- ix) ब्राझीलमधील स्थलांतरीत शेतीस काय म्हणून ओळखले जाते?
- अ) लडांग
ब) खील
क) झुमींग
ड) रोक्का
- x) 1954 मध्ये जे. सी. विव्हर यांनी कोणती पध्दती मांडली?
- अ) पीक संगती
ब) कृषी उत्पादकता
क) पीक रचना
ड) पीक केंद्रीकरण

प्र.2) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

अ) कृषी भूविज्ञानाच्या व्याख्या सांगून व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

कृषीवर परिणाम करणाऱ्या आर्थिक घटकांचे वर्णन करा.

ब) व्हॉन थ्युनेनचा कृषी भूमीउपयोजन सिध्दांत स्पष्ट करा.

किंवा

जलसिंचनाच्या आधुनिक पध्दती स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) कृषीभूविज्ञानाचे स्वरूप
ब) मळयाची शेती
क) कृषी उत्पादकता
ड) सेंद्रीय खते
इ) प्रमाणबध्द वर्तुळ
फ) साधा स्तंभालेख

▽▽▽▽

Seat
No.**B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019**
PSYCHOLOGY**Developmental Psychology (Paper - V) (Optional)****Sub. Code : 62393****Day and Date : Saturday, 14 - 12 - 2019****Total Marks : 50****Time : 03.00 p.m. to 05.00 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing correct alternative given below:
[10]

- i) Robert Stenberg proposed a _____ theory of Love.
  - a) Lonely
  - b) Bilingual
  - c) Triatic
  - d) None of these
- ii) _____ Hormones dominate in girls.
  - a) Colin
  - b) Estrogen
  - c) Oxytocin
  - d) Testosterone
- iii) Individuals lose heights in Middle Age and many gain _____.
  - a) Weight
  - b) Sight
  - c) Resistance power
  - d) None of these
- iv) _____ is the period between the age at 40 to 65 years.
  - a) Adolescence
  - b) Adulthood
  - c) Middle Age
  - d) Old Age
- v) The three leading causes at death in adolescence are accidents, homicides and _____.
  - a) Crime
  - b) Illness
  - c) Suicide
  - d) Addiction
- vi) _____ improves immune system function in Older Adults.
  - a) Illness
  - b) Exercise
  - c) Education
  - d) Retirement

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे इष्ट ठरेल.

प्र.1) खाली दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पूर्ण करा.

[10]

i) रॉबर्ट स्टनबर्ग यांनी प्रेमाचा ..... सिध्दांत मांडला.

अ) एकाकी	ब) द्वि भाषिक
क) त्रिमिती	ड) यापैकी नाही

ii) ..... संप्रेरक मुलींमध्ये प्रबळ असते.

अ) कोलीन	ब) एस्ट्रोजन
क) ऑक्सीटॉसीन	ड) टेस्टोस्टेरॉन

iii) मध्यम वयात व्यक्तिची उंची कमी होते आणि अनेकांचे ..... वाढते.

अ) वजन	ब) दृष्टी
क) रोगप्रतिकारक शक्ती	ड) यापैकी नाही

iv) ..... चा कालावधी 40 ते 65 वर्षांपर्यंत असतो.

अ) किशोरावस्था	ब) प्रौढावस्था
क) मध्यावस्था	ड) वृद्धावस्था

v) अपघात, हत्या आणि ..... ही किशोरांमधील मृत्यूची प्रमुख तीन कारणे आहेत.

अ) गुन्हा	ब) आजार
क) आत्महत्या	ड) व्यसन

vi) ..... मूळे वृद्धांमधील रोग प्रतिकारक यंत्रणेचे कार्य सुधारते.

अ) आजार	ब) व्यायाम
क) शिक्षण	ड) सेवानिवृत्ती

vii) ..... हा प्रेमामधील भावनिक पैलू आहे.

अ) बांधिलकी	ब) जवळीकता
क) उत्कट प्रेम	ड) यापैकी नाही.

viii) संधिवात हा सामान्यतः ..... मध्ये आढळतो.

अ) किशोरावस्था	ब) प्रौढावस्था
क) मध्यावस्था	ड) वृद्धावस्था

ix) ..... यांनी स्थिर बिंदू सिध्दांत मांडला.

अ) फेल्डमन	ब) पियाजे.
क) रिचर्ड किसे व पॉवेल	ड) हॉल

x) ..... हा स्त्री शरीराच्या नैसर्गिक चक्राचा एक भाग असतो.

अ) नोकरी	ब) शिक्षण
क) विवाह	ड) रजोनिवृत्ती

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

अ) किशोरांच्या समस्यांचे वर्णन करा.

[10]

किंवा

प्रारंभिक प्रौढावस्थेतील द्रव्य दुरुपयोग स्पष्ट करा.

ब) मध्यमवयातील शारीरिक बदलांचे वर्णन करा.

[10]

किंवा

वृद्धावस्थेचा जैविक सिध्दांत स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) किशोरांचे आरोग्य
- ब) प्रारंभिक प्रौढावस्थेतील लठ्ठपणा
- क) मध्यमवयातील काम
- ड) वृद्धावस्थेतील आरोग्याच्या समस्या
- इ) मध्यमवयातील फुरसत/फावला वेळ
- फ) प्रारंभिक प्रौढावस्थेतील मैत्री

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019
TRADITIONAL LOGIC (I.D.S) (Paper - II)

Inductive Logic

Sub. Code : 62323

Day and Date : Saturday, 07- 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing the correct alternative. [10]

- i) _____ is the first stage of scientific induction.
a) Formation of a problem   b) Explanation
c) Verification   d) Fact
- ii) Mal - observation is the fallacy of _____.
a) observation   b) experiment
c) hypothesis   d) induction
- iii) Analysis is a type of _____.
a) popular explanation   b) scientific explanation
c) fact   d) law
- iv) There are _____ types of scientific explanation.
a) 2   b) 3
c) 4   d) 5
- v) Aesthetics is an example of _____.
a) natural science   b) normative science
c) political science   d) social science
- vi) _____ is the last step of scientific method.
a) Law   b) Theory
c) Explanation   d) all of these

मराठी रूपांतर

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील विधाने पर्याय निवडून पूर्ण करा.

[10]

- i) शास्त्रीय विगमनाची .....ही पहिली पायरी आहे.
अ) समस्या निर्मिती	ब) उपपादन
क) प्रचिती	ड) घटना
- ii) दुर्निरीक्षम हा .....चा तर्कदोष आहे.
अ) निरीक्षण	ब) प्रयोग
क) सिद्धांतकल्पना	ड) विगमन
- iii) विश्लेषण हा .....चा प्रकार आहे.
अ) लौकिक उपपादन	ब) शास्त्रीय उपपादन
क) घटना	ड) नियम
- iv) वैज्ञानिक उपपादनाचे .....प्रकार आहेत.
अ) 2	ब) 3
क) 4	ड) 5
- v) सौंदर्यशास्त्र हे .....चे उदाहरण आहे.
अ) नैसर्गिकशास्त्र	ब) आदर्शवादीशास्त्र
क) राज्यशास्त्र	ड) सामाजिकशास्त्र
- vi) वैज्ञानिक पद्धतीची (शास्त्रीय विगमन) .....ही अंतिम पायरी आहे.
अ) नियम	ब) सिद्धांत
क) उपपादन	ड) वरील सर्व
- vii) .....हे स्वतःशी सुसंगत असावे.
अ) सिद्धांतकल्पना	ब) नियम
क) सिद्धांत	ड) उपपादन
- viii) साम्यनुमान हा .....चा प्रकार आहे.
अ) निगामी	ब) विगामी
क) सिद्धांतकल्पना	ड) नियम

- ix) तर्कशास्त्रामध्ये वैज्ञानिक पद्धतीस ..... म्हणतात.
अ) साम्यानुमान ब) केवळ गणन
क) शास्त्रीय विगमन ड) वरीलपैकी एकही नाही
- x) संशोधनाधीन असलेल्या प्रश्नास दिलेले प्राथमिक अथवा तात्पुरते उत्तर म्हणजे ..... होय.
अ) नियम ब) सिद्धांतकल्पना
क) उपपादन ड) सिद्धांत

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)

[20]

- अ) राजकीय नियम
ब) उपपादनाचे प्रकार
क) निसर्ग समरूपतेचे तत्व
ड) अभ्युपगमाची प्रचिती
इ) निरीक्षणाची वैशिष्ट्ये
फ) साम्यानुमान

प्र.3) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) शास्त्रीय विगमनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
ब) नियमाचा अर्थ सांगून निसर्ग नियमांचे प्रकार विशद करा.
क) युक्त अभ्युपगमांच्या अटी सोदाहरण स्पष्ट करा.

B - 252

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - IV) Examination, December - 2019
PUBLIC ADMINISTRATION (I.D.S) (Paper - II)

Sub. Code : 62326

Day and Date : Saturday, 07- 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choose and write the correct alternative from the following. [10]

- i) Which article of Indian constitution has created the union Public service commission?
  - a) Article 147
  - b) Article 315
  - c) Article 317
  - d) Article 148
- ii) To whom the civil servant is not responsible ?
  - a) Judiciary
  - b) Executive
  - c) Legislature
  - d) Bureaucracy
- iii) To whom the state public service commission members gives the resignation?
  - a) Governor
  - b) Chief Minister
  - c) Chief justice
  - d) Prime Minister
- iv) What is the following feature of promotion?
  - a) Equal opportunity to all
  - b) Quality deteriorate
  - c) Can make wrong decisions
  - d) Benefits of experience
- v) Generally, What is called to the governments one year's accounts estimate?
  - a) Audit
  - b) Budget
  - c) Treasury
  - d) None of these
- vi) Who appoints the comptroller and Auditor General of India?
  - a) Home Minister
  - b) Finance Minister
  - c) President
  - d) Prime Minister

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four)

- Functions of civil service.
- Maharashtra state public service commission.
- Political neutrality of civil servants.
- Estimate committee.
- Delegated legislation.
- Lokayukta.

मराठी रूपांतर

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पुढे दिलेल्या पर्यायी उत्तरातून अचूक पर्याय निवडा व लिहा.

[10]

- भारतीय राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमाने केंद्रीय लोकसेवा आयोग निर्माण केला आहे?

अ) कलम 147	ब) कलम 315
क) कलम 317	ड) कलम 148
- प्रशासकीय नोकरवर्ग कोणाला जबाबदार असत नाही?

अ) न्यायमंडळ	ब) कार्यकारी मंडळ
क) कायदेमंडळ	ड) नोकरशाही
- राज्य लोकसेवा आयोगाचे सदस्य आपला राजीनामा कोणाकडे देतात?

अ) राज्यपाल	ब) मुख्यमंत्री
क) मुख्य न्यायाधिश	ड) पंतप्रधान
- खालीपैकी बढतीचे कोणते वैशिष्ट्ये आहे?

अ) सर्वाना समान संधी	ब) दर्जा खालावणे
क) चुकीचे निर्णय होऊ शकतात	ड) अनुभवाचा फायदा
- सामान्यता: शासनाच्या पुढील एक वर्षाच्या जमाखर्चाच्या अनुमानाला काय म्हणतात?

अ) लेखापरीक्षा	ब) अंदाजपत्रक
क) कोषागार	ड) यापैकी नाही
- भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाची नियुक्ती कोण करतो?

अ) गृहमंत्री	ब) अर्थमंत्री
क) राष्ट्रपती	ड) पंतप्रधान

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

ENGLISH Compulsory (Paper - C)

English For Communication

Sub. Code : 61900

Day and Date : Friday, 22 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions:**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Rewrite the following sentences by choosing the correct alternatives. [5]

- i) Bhujaba Patil was known as a _____ of the village.

a) Leader	b) Police patil
c) Rascal	d) Sarpanch
- ii) Magasthens was the author of _____.

a) India	b) Indiana
c) Indian	d) Indika
- iii) The woman is married off mainly considering her to be _____.

a) A commodity	b) A liability
c) A someone else's responsibility	d) A burden
- iv) Each time after the trick is over, the Quick Man whispers that the conjurer has kept the items up his _____.

a) Box	b) Pocket
c) Mouth	d) Sleeve
- v) According to Gieve Patel, it takes much time to kill a _____.

a) Tiger	b) Lion
c) Tree	d) Leopard

P.T.O.

- Q2) a)** Answer any two of the following questions in about 100 to 120 words each: [10]
- Describe about casteism in Bayaji's village.
  - Who have made general statements about India?
  - How does the conjurer take revenge upon the Quick Man?
- b)** Write short note on Any one of the following in about 100 to 120 words. [5]
- Bayaji's plan.
  - The Quick Man.
- c)** Write short note on Any one of the following in about 100 to 120 words. [5]
- The title of the poem 'On Killing a Tree'.
  - The central idea of the poem 'I am not that woman'.
- Q3) a)** Write a paragraph about your likes and dislikes about films, novels and sports etc. [5]
- b)** Write a paragraph about the following in about 4-5 sentences each expressing your beliefs or opinions (Any Two) [5]
- Participation of youth in politics.
  - Increasing prices of goods and Commodity.
  - The media and the government.
- Q4) a)** As secretary of Rotary club, Kolhapur draft the notice and agenda of the meeting of board of directors. Supply all the necessary details about meetings. [8]
- b)** Narrate the following information given in the form of a table. Write the Statements about the general trend and what will happen in future. [7]

Percentage of Results of the three faculties in a college				
	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Arts	74%	77%	79%	83%
Commerce	66%	75%	80%	85%
Science	89%	93%	90%	94%

Seat
No.**B.A. (Part-II) (Semester - III) (CBCS) (Revised)****Examination, November-2019****ENGLISH (Compulsory)****AECC 3 : English For Communication (Paper-C)****Sub. Code : 73323/77623****Day and Date : Friday 22-11-2019****Total Marks : 50****Time : 12.00 noon. to 2.00 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Rewrite the following statements choosing the correct alternative from the ones given below: **[4]**

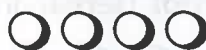
- a) The _____ is symbolic of divisions in the human mind.
  - i) winter
  - ii) pine trees
  - iii) Apple orchard
  - iv) wall
- b) The big black cars were heading north towards _____.
  - i) Japan
  - ii) Russia
  - iii) United Kingdom
  - iv) United States
- c) Tom creates a team of _____ to whitewash on it.
  - i) willing painters
  - ii) friends
  - iii) workers
  - iv) boys
- d) The season of father's travel is _____.
  - i) Summer
  - ii) rainy
  - iii) winter
  - iv) spring

B) Answer the following questions in one word/phrase or sentence of the following questions. **[4]**

- a) Which place is a heavenly paradise to the poet?
- b) Who refuse to share jokes and secrets with the father?
- c) What work was assigned to Tom?
- d) What kind was of roof Hernando's hut had?

P.T.O.

- Q2) a)** Answer the following questions in 3-4 sentences each. (3 out of 5) [6]
- i) Why does Billy blame his parents?
  - ii) What does the two speakers in the poem talk before mending the wall?
  - iii) How does Tom succeed in getting Ben to whitewash the fence?
  - iv) How does the speaker's father spend his time at home?
  - v) What 'great law of human action' did Tom discover?
- b)** Write short notes on the following in about 7-8 sentences each. (2 out of 3) [8]
- i) The beautiful young lady.
  - ii) The poet's views about mending the wall.
  - iii) Tom Sawyer.
- c)** Do as directed [2]
- i) Give synonyms of the following word. Pleasant.
  - ii) Choose the correct alternative and rewrite the sentence.
A (forest/desert/bay) is a very dry place.
- Q3) a)** Write a welcome script for a Welcome function of NSS Camp. Imagine the details. [4]
- b)** Conduct an actual interview of your favourite politician and write your conversation with him/her. [5]
- Q4) a)** Write a piece of conversation expressing agreement/disagreement on the following topic. [4]
- i) Taking part in Youth Festival.
- b)** Suppose you have guests at home for wedding function. Write five sentences of offering help to them as part of hospitality. [4]
- Q5) a)** Write a Review of any Marathi/Hindi/English film seen by you recently. Imagine necessary details. [5]
- b)** Write a news report about the water shortage in your residential area. Imagine the details. [4]

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

ENGLISH (Optional) (Novel) (Paper - IV)

Indian English Literature

Sub. Code : 61942

Day and Date : Friday, 29 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing the correct alternatives. [5]

- i) Bhagwat Singh is referred as _____ by the servants of the haveli.
  - a) Sir
  - b) Master
  - c) Hukkum
  - d) Bapu sa
- ii) Kanwarani Sa visit the haveli of her brother _____.
  - a) Vir Singh
  - b) Gopal Singh
  - c) Ram Singh
  - d) Akhe Singh
- iii) _____ was married into a poor family though her father had plenty of money.
  - a) Manji
  - b) Lakshmi
  - c) Kanta
  - d) Sita
- iv) Geeta taught _____, Gokul's nephew for three years.
  - a) Hari
  - b) Ravi
  - c) Gangaram
  - d) Arjun
- v) _____ gave sewing machines to Geeta's classes.
  - a) Kanwarani Sa
  - b) Ajay Singh
  - c) Gopal Singh
  - d) Bhagwat singh

P.T.O.

Q2) a) Answer the following questions in about 200 to 250 words. [10]

i) Discuss in detail theme of surrender and compromise in the novel.

OR

ii) How does life in the haveli transform Geeta?

b) Answer the following questions in about 200 to 250 words. [10]

i) Comment on the royal traditions of the haveli.

OR

ii) Draw the characteristic of Geeta as the mistress of the haveli.

Q3) Answer the following questions in about 200 to 250 words. [10]

a) Discuss in detail the central theme of the novel 'Inside the Haveli'?

OR

b) How does Geeta become a willing prisoner of haveli?

Q4) Write short notes on any three of the following: [15]

a) The daughters of haveli.

b) Sita's marriage.

c) Geeta's classes.

d) Ajay Singh

e) Bhaba Sa

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
ENGLISH (Paper - III)

Modern English Literature (Poetry) (Optional) (New)

Sub. Code : 61941

Day and Date : Thursday, 28 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences choosing the correct alternative given below : [5]

- a) The form of the poem 'Pied Beauty' is _____.
  - i) a lyric
  - ii) a sonnet
  - iii) a ballad
  - iv) an ode
- b) 'Leda and the Swan' refers to _____ mythology.
  - i) Greek
  - ii) Irish
  - iii) Indian
  - iv) Scottish
- c) The poem 'Once Upon A Time' begins with a conversation between _____.
  - i) husband and wife
  - ii) father and son
  - iii) friends
  - iv) mother and daughter
- d) The Poem 'Do Not Go Gentle into that Good Night' is addressed to _____.
  - i) Thomas' Father
  - ii) Thomas' Mother
  - iii) Thomas' Uncle
  - iv) Thomas' Brother
- e) Soldiers left the road down there because _____.
  - i) perhaps change in order
  - ii) they have no other road
  - iii) they are tired
  - iv) they are afraid

P.T.O

- Q2) a)** Answer the following question in about 200 to 250 words. [10]
Describe the theme of apartheid in the poem 'First they said'.

OR

'Do Not Go Gentle into that Good Night' is a poem praising of both life and death - Discuss.

- b)** Answer the following question in about 200 to 250 words. [10]
Discuss the central theme of the poem 'Once upon a time'.

OR

Write a critical appreciation of the poem 'Leda and the Swan'.

- Q3) a)** Answer the following questions in about 200 to 250 words. [10]
Write a critical appreciation of the poem 'force'.

OR

Comment on the dramatic tension in 'O what is that sound'.

- Q4)** Write short notes in about 100 to 120 words each on the following (any three out of five) [15]

- The title Mirror
- The beauty of nature in Pied Beauty
- Portrait of the coal worker in 'Her Husband'
- Days
- Title 'Do Not Go Gentle into that Good Night'.

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination, November - 2019

MARATHI (मराठी)

DSC - C2 : काव्यगंध (Paper - IV)

विद्याशाखीय विशेष गाभा

Sub. Code : 73347/77647

Day and Date : Wednesday, 20 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 2.00 p.m.

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[10]

- अ) 'ब्राह्मण नाही, हिंदुही नाही, न मी एक पंथाचा' असे कोण म्हणतो आहे?
- i) अंत्यजाचे मूल ii) नवाशिपाई
iii) मजूर iv) ब्राह्मण
- ब) ..... जाऊ द्या मरणालागुनि, जाळुनि किंवा पुरुनी टाका.
- i) नवे ii) जुने
iii) आताचे iv) उद्याचे
- क) 'फुंकर' कवितेतील प्रियकराला काचेच्या कपाटात काय दिसते?
- i) उलटे उत्तान हृदय ii) प्रेयसीचा फोटो
iii) भुशांच्या राघूमैना iv) रविवर्म्याची चित्रे
- ड) कष्टकरी आई आपल्या मुलांना कारखान्याची आरास बघायला कधी घेऊन जायची?
- i) दसऱ्याच्या आदल्या दिवशी ii) गुढीपाडव्याला
iii) नागपंचमीला iv) दिवाळीला
- इ) नेहरू गेले तेव्हा कोण कागदी खोलीत उजेड घेऊन चालला होता?
- i) म्हातारा ii) कामगार
iii) सुंद्री iv) हातगाडीवाला

P.T.O.

- फ) वसंत आबाजी डहाके यांच्या कोणत्या पुस्तकाला साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाला होता?
- i) निवडक कविता   ii) योगभ्रष्ट
iii) चित्रलिपी   iv) शूनःशेष
- य) भाषेतून काय निर्माण केलं जातंय असे कवी वसंत आबाजी डहाके यांना वाटते?
- i) सत्य   ii) असत्य
iii) देव   iv) वास्तव
- र) दंगलीतली आडमूठी भाषा काय विसरते?
- i) हिंसा   ii) शस्त्रे
iii) माणुसकीचे व्याकरण   iv) समष्टी
- ल) मतलबी माणूस काय पेरायला लागला आहे?
- i) जातीयता   ii) धर्माधता
iii) राग   iv) षडयंत्राची बिजे
- व) कल्पना दुधाळ यांच्या पहिल्या कवितासंग्रहाचे नाव काय?
- i) सिद्धार कर म्हणतेय माती   ii) धग असतेच आसपास
iii) सनद   iv) माझे विद्यापीठ

प्र.2) 'केशवसुतांच्या क्रांतिकारी विचारांचा प्रत्यय त्यांच्या प्रत्येक कवितेतून येतो' या विधानाचा परामर्श घ्या. [10]

किंवा

वसंत बापट यांच्या कवितेतून प्रेमाचे विविध रंग कसे प्रकट होतात ते सविस्तर लिहा.

प्र.3) नारायण सुर्वे यांच्या कवितेतून कष्टकऱ्यांचे जग कसे चित्रित झाले आहे ते लिहा. [10]

किंवा

महानगरीय जाणवांचे तपशील डहाके यांनी आपल्या कवितेत कसे प्रकट केले आहेत?

प्र.4) थोडक्यात उत्तरे द्या. (चारपैकी दोन)

- दंगलीमागचे भयावह राजकारण कवीने कसे मांडले आहे?
- अजीम नवाज राही आपल्या कवितेतून मोहल्ल्यातील माणसे आणि त्यांचे जग कसे जिवंत करतात?
- कल्पना दुधाळ यांच्या कवितेतून व्यक्त होणाऱ्या कृषिकेंद्रित स्त्रीजाणिवेचे वेगळेपण दाखवा.
- शेतकरी स्त्रीच्या आयुष्याची होरपळ कल्पना दुधाळ यांच्या कवितेतून कशी व्यक्त होते?

प्र.5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (चारपैकी दोन)

[10]

- काव्यलेखन करताना कोणकोणत्या घटकांना महत्त्व द्यावे?
- काव्यनिर्मितीत भाषा, नाद, लय, प्रतिमा, प्रतीके यांचे महत्त्व काय असते ते स्पष्ट करा.
- पहिल्या पावसात भिजल्याचा अनुभव कवितेतून व्यक्त करा.
- महापुरामुळे झालेल्या स्थितीचे कवितेत चित्रण करा.

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS) Examination, November - 2019

MARATHI (मराठी) (DSC - C1)

काय डॅंजर चारा सुटलाय व मराठी भाषिक कौशल्ये (Paper - III)

पाठ्यपुस्तक: 1. काय डॅंजर चारा सुटलाय- जयंत पवार

2. संवाद लेखन

Sub. Code : 73346/77646

Day and Date : Tuesday, 19 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 2.00 p.m.

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[10]

- अ) बबन येलमामे हा तरुण कोणत्या गावाहून मुंबईला आलेला असतो?
i) जालना ii) पाथर्डी
iii) वडगाव iv) गंगापूर
- ब) सेफ इंडिया इन्शुरन्स कंपनीत डेव्हलपमेंट ऑफिसर म्हणून कोण काम करित असतो?
i) सत्यविजय दाभाडे ii) सर्वदमन कशाळकर
iii) बाप्पा नाडकर्णी iv) चाफळकर
- क) इंदौरच्या रामपेठेत दाभाडे यांच्या वडिलांना कोणत्या नावाने लोक ओळखायचे?
i) नरसिंगपंत ii) नारोपंत
iii) नरहरी सोनार iv) नरहरी सेठ
- ड) 'आम्ही काय कुणाचे खातो रे, तो राम आम्हाला देतो रे' असे कोण म्हणायचे?
i) दासकाका ii) वीरकाका
iii) रामकाका iv) नाथकाका
- इ) मेहता बिल्डरचे फ्लॅट का विकले जात नसतात?
i) स्मशानभूमीमुळे ii) गटारीच्या दुर्गधीमुळे
iii) वाढीव किंमतीमुळे iv) अरुंद रस्त्यामुळे

P.T.O.

- फ) बबन येलमामे हा तरुण दुसऱ्यावेळी कोणाचा पत्ता विचारत असतो?
- i) दाभाडे ii) कशाळकर
iii) नाडकर्णी iv) रामेश्वर प्रसाद
- य) दाभाडे यांचा मुलगा बंटी कुठे काम करित असतो?
- i) नाटक ii) टि.व्ही. सिरियल
iii) चित्रपट iv) आकाशवाणी
- र) टाइल्सच्या फॅक्टरीचा मालक दाभाडेंसह दुसऱ्या कोणाचा फ्लॉट घेणार असतो?
- i) पुसाळकर ii) चाफळकर
iii) खारकर iv) गुप्ते
- ल) 'काय डॅंजर वारा सुटलाय' या नाटकात पहिल्या अंकाच्या शेवटी दाभाडे कोणाबरोबर संवाद करतात?
- i) शेजारी ii) कुसुमकुंज
iii) समुद्र iv) आकाश
- व) घरात माणसे घुसल्यापासून दाभाडे कोणत्या आजाराने त्रस्त असतात?
- i) ताप ii) सर्दी
iii) खोकला iv) थंडी

प्र.2) 'दुबळ्या विस्थापितांनी बंड करून उठणं शास्त्रसंमत नाही' या विधानाची पुनरावृत्ती आजही घडते, हे 'काय डॅंजर वारा सुटलाय' च्या आधारे स्पष्ट करा. [10]

किंवा

उत्क्रांतीच्या पोटात दुष्टपणा वावरत असतो, याची प्रचिती 'काय डॅंजर वारा सुटलाय' या नाटकात येते, हे सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.3) 'काय डॅंजर वारा सुटलाय' मधील विविध घटनाप्रसंग विशद करा. [10]

किंवा

'काय डॅंजर वारा सुटलाय' संवादलेखनातील दाहकता आणि समर्पकता स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (तीन पैकी दोन)

- अ) 'काय डेंजर वारा सुटलाय' मधील नाट्य विशद करा.
- ब) 'काय डेंजर वारा सुटलाय' मधील भाषाविशेष स्पष्ट करा.
- क) 'काय डेंजर वारा सुटलाय' या नाटकाचा रुपबंध स्पष्ट करा.

प्र.5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चार पैकी दोन)

- अ) संवादाचे विविध प्रकार विशद करा.
- ब) संवादलेखनासाठी कोणत्या गुणांची गरज असते ते स्पष्ट करा.
- क) 'सुशिक्षित बेकारी' या विषयावर दोन व्यक्तींमधील संवाद लिहा.
- ड) कोणकोणत्या ठिकाणी संवादलेखनाची गरज भासते ते विशद करा.

Seat
No.

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

मराठी (Paper - IV) (Optional)

जनाबाईचे अभंग व संपादन प्रक्रिया

Sub. Code : 61932

Day and Date : Wednesday, 20 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[5]

अ) जनाबाई पंढरीचे आई कोणास उद्देशून म्हणते?

i) भीमा

ii) चंद्रभागा

iii) विठाबाई

iv) मुक्ताबाई

ब) जनाबाईने कोणत्या शब्दाचा मारा करून विठ्ठलास प्राप्त केले?

i) रामकृष्ण हरी

ii) श्रीराम

iii) हरेकृष्ण

iv) सोड हमः

क) जनाबाई ज्ञानाचा सागर, सख्या, भावा असे कोणाला उद्देशून म्हणते?

i) नामदेव

ii) विठ्ठल

iii) ज्ञानेश्वर

iv) सोपानदेव

ड) 'धरा सतराचा हो मेळा!' या अभंगात जनाबाई कोणत्या रूपात साक्षीदार होते?

i) घड्याळ मोगरीच्या

ii) विठ्ठलाच्या

iii) दासीच्या

iv) कृष्णाच्या

इ) 'स्त्री जन्म म्हणवुनी न व्हावे उदास' असे कोणाचे मत आहे?

i) संत ज्ञानदेव

ii) संत जनाबाई

iii) संत कान्होपात्रा

iv) संत नामदेव

P.T.O.

प्र.2) जनाबाईंच्या अभंगातून जनाबाई आणि विठ्ठल यांच्या अनोख्या नातेसंबंधाचा प्रत्यय कशाप्रकारे व्यक्त झाला आहे? [15]

किंवा

नामदेवाचा वंशवृक्ष, कुटुंबकथा आणि त्याची विठ्ठलभक्ती जनाबाईंने आपल्या अभंगात कशाप्रकारे रेखाटली आहे?

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (तीन पैकी दोन)

[20]

- ज्ञानदेवाविषयीचा आदर जनाबाईंने आपल्या अभंगात कसा व्यक्त केला आहे?
- जनाबाईंच्या भारुडातील रूपक स्पष्ट करा.
- जनाबाईं आपल्या अभंगाद्वारे संत संगतीचे महत्व कसे पटवून देते?

प्र.4) उत्तम संपादन होण्यासाठी संपादकाच्या अंगी कोणते गुण असावेत?

[10]

किंवा

मासिकाचे संपादन करताना संपादकास कोणत्या गोष्टी लक्षात घ्याव्या लागतील? थोडक्यात स्पष्ट करा.

B - 154

Total No. of Pages : 2

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019

मराठी (Marathi) (Optional) (Paper - III)

सभासदाची बखर व अनुवादप्रक्रिया

पाठ्यपुस्तक : 1) सभासदाची बखर : कृष्णाजी अनंत सभासद

2) अनुवादप्रक्रिया

Sub. Code : 61931

Day and Date : Tuesday, 19 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील आकडे त्या प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[5]

- अ) शिवरायांनी अफझलखानाजवळून कोणास दूर पाठवण्यास सांगितले ?
- i) सैदबंडा ii) कृष्णाची
iii) अफझलखानाचा पुत्र iv) उजदीन पठाण
- ब) बखरकाराने अफझलखानास दुर्योधनाची तर शिवरायास कोणाची उपमा दिली ?
- i) कृष्ण ii) भीम
iii) अर्जुन iv) सहदेव
- क) कोणी बुरजाचा वाडा बांधू नये, घर बांधून रहावे, असा नियम शिवरायांनी केला ?
- i) शेतकरी ii) सैनिक
iii) जमीनदार iv) कारकून
- ड) दिलेरखानाकडे कोणत्या प्राण्याचे बळ असल्याचे बखरकार वर्णन करतो ?
- i) सिंह ii) वाघ
iii) चित्ता iv) हत्ती
- इ) औरंगजेबाच्या दरबारात शिवरायांनी तिसरा सलाम कोणास केला ?
- i) वडील शहाजीराजे ii) आई जिजाऊ
iii) आज्ञे मालोजीराजे iv) विठोजीराजे

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[15]

- i) सूर्यबाला ने वर्तमान नेताओं की पोल कैसे खोली है?
- ii) 'बहुत दिनों बाद' डायरी अंश का आशय लिखिए।
- iii) विवेकानंद की अमेरिका की यात्रा का वर्णन कीजिए।
- iv) भीष्म सहानी ने यशपाल को नए संसार के अग्रदूत क्यों कहा है?
- v) 'स्वर्णिम गौरव गाथा' में चित्रित भारत की महिमा का वर्णन कीजिए।

प्र.4) 'बड़े घर की बेटी' कहानी की कथावस्तु लिखिए।

[15]

अथवा

'नाखून क्यों बढ़ते हैं?' निबंध का आशय लिखिए।

Seat No.	
----------	--

B.A. (Part - II) (Semester - III) Examination, November - 2019
HINDI (Optional) (Paper - IV)

मध्यकालीन एवं आधुनिक काव्य

Sub. Code : 61938

Day and Date : Wednesday, 27 - 11 - 2019

Total Marks : 50

Time : 12.00 noon to 02.00 p.m.

- सूचनाएँ :** 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 2) दाईं ओर लिखे अंक गुण दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए। [5]

- तुलसीदास भक्तिकालीन ..... शाखा के प्रतिनिधी कवि थे।
(रामभक्ति / कृष्णभक्ति / ज्ञानाश्रयी / प्रेमाश्रयी)
- कवि वृंद का वास्तविक नाम..... था।
(मथुरादास / जमुनादास / वृंदावनदास / नाभादास)
- राजेश जोशी ने ..... को इत्यादि कहा है।
(राजनेता / आम जनता / अभिनेता / मजदूर)
- 'पानी क्या कर रहा है' कविता ..... की है।
(भवानीप्रसाद मिश्र / राजेश जोशी / नीरज / नरेश सक्सेना)
- जहीर कुरेशी..... के रूप में प्रसिद्ध है।
(कवि / कहानीकार / गज़लकार / नाटककार)

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन अवतरणों का ससंदर्भ स्पष्टीकरण कीजिए। [15]

- “धर्म का लेकर जो नाम, हुआ करती बलि कर दी बंद
हर्मी ने दिया शांति - संदेश, सुखी होते देकर आनंद
विजय केवल लोहे की नहीं, धर्म की रही धरा पर धूम
भिक्षु होकर रहते सम्राट, दया दिखलाते घर - घर घूमा।”
- “कितने भी गहरे रहे गर्त
हर जगह प्यार जा सकता है,
कितना भी भ्रष्ट जमाना हो,
हर समय प्यार भा सकता है।”

P.T.O.

- iii) "बेटों में से कभी - कभी कोई आता है,
अपने हिस्से के रूपए लेने
कोई नहीं कहता आप चलकर हमारे साथ रहें
हमें खुशी होगी बड़ी बहन बीच बीच में आती है
जितना होता है सब व्यवस्थित कर जाती।"
- iv) "जब कुत्ता और कुतिया
एक दूसरे के पुरक है
तब
कुत्ते को वफादार
कहने के साथ ही
चरित्र के नाम पर
'कुतिया' गाली क्यों दी जाती है।"
- v) "मनोविज्ञान की भाषा में अपने मन की गाठों को,
अकेले बंद कमरे में किसी दिन खोलना होगा।
बचाना है अगर इस मुल्क की उजली विरासत को
हमें अपनी जड़ों की ओर फिर से लौटना होगा।"

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[15]

- i) कबीर के पठित पदों के आधार पर सद्गुरु की महिमा का वर्णन कीजिए।
- ii) पठित पदों के आधारपर सूरदास के वात्सल्य वर्णन को स्पष्ट कीजिए।
- iii) बिहारी के दोहों के आधार पर संयोग श्रृंगार का परिचय दीजिए।
- iv) वृंद के दोहों में व्यक्त नीति- विचार स्पष्ट कीजिए।
- v) तुलसीदास ने अपनी दीनता का चित्रण किस तरह किया है?

प्र.4) पठित पदों के आधार पर मीरा की भक्तिभावना का परिचय दीजिए।

[15]

अथवा

"अंधियारा ढलकर ही रहेगा" इस कविता का भावार्थ लिखिए।

Seat
No.

B - 343

Total No. of Pages : 4

B.A. (Part - II) (Semester - III) (CBCS)

Examination, December - 2019

PSYCHOLOGY (Optional)

DSC - D12 : Social Psychology (Paper - IV)

Sub. Code : 73381/77681

Day and Date : Monday, 2 - 12 - 2019

Total Marks : 50

Time : 3.00 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Complete the following sentences by choosing correct alternatives given below:
[10]

- a) Social psychology focuses on the behavior of _____.
  - i) animals
  - ii) individuals
  - iii) birds
  - iv) insects.
- b) _____ observation is the observation of people's behavior in natural settings.
  - i) Controlled
  - ii) Emotional
  - iii) Naturalistic
  - iv) Social
- c) _____ processes play a crucial role in social behavior.
  - i) Clinical
  - ii) Developmental
  - iii) Organizational
  - iv) Cognitive
- d) Correspondent Inference theory was proposed by Jones and _____.
  - i) Devis
  - ii) Heider
  - iii) Newcomb
  - iv) Bandura
- e) Covariation theory was proposed by _____.
  - i) Rogers
  - ii) Keli
  - iii) Freud
  - iv) Jones

P.T.O.

- f) _____ is one of the founder of modern social psychology.
- i) Kert Levin
  - ii) Albert Bandura
  - iii) Soloman Asch
  - iv) Sigmund Freud
- g) _____ is managing the self in different social contexts.
- i) Other - presentation
  - ii) Self - presentation
  - iii) Emotion
  - iv) Belief
- h) Self - esteem scale is developed by _____.
- i) Pelham
  - ii) DeHeart
  - iii) Rosenberg
  - iv) Hendin
- i) According to _____, communicators who are physically attractive are more persuasive than communicators who are not attractive.
- i) Wood and Lee
  - ii) John Watson
  - iii) Hovland and Weiss
  - iv) Anderson
- j) _____ processing is identified as the central route to persuasion.
- i) Systematic
  - ii) Social
  - iii) Heuristic
  - iv) Structural

Q2) Write short notes (any four)

[20]

- a) Systematic observation
- b) Basic channels of non-verbal communication
- c) Impression Management
- d) Self - presentation tactics
- e) Measuring self-esteem
- f) Dissonance and attitude formation

Q3) a) Define social psychology. Explain the scientific nature of social psychology. [10]

OR

- b) Explain Kelley's attribution theory.

Q4) a) Discuss personal identity versus social identity. [10]

OR

- b) Describe attitude formation.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे इष्ट ठरेल.

प्र.1) खाली दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा. [10]

- अ) सामाजिक मानसशास्त्र ..... वर्तनावर लक्ष केंद्रित करते.
i) प्राण्यांच्या	ii) व्यक्तींच्या
iii) पक्षांच्या	iv) कीटकांच्या
- ब) ..... निरीक्षण म्हणजे लोकांच्या वर्तनाचे नैसर्गिक परिस्थितीत केलेले निरीक्षण होय.
i) नियंत्रित	ii) भावनिक
iii) नैसर्गिक	iv) सामाजिक
- क) ..... प्रक्रिया सामाजिक वर्तनात महत्वाची भूमिका निभावतात.
i) चिकित्सक	ii) वैकासिक
iii) औद्योगिक	iv) बोधनिक
- ड) जोन्स आणि ..... यांनी सुसंगत अनुमान सिध्दांत मांडला.
i) डेव्हिस	ii) हायडर
iii) न्युकोम्ब	iv) बांडूरा
- इ) कारणीक सिध्दांत ..... यांनी मांडला.
i) रॉजर्स	ii) केली
iii) फ्रॉईड	iv) जोन्स
- फ) ..... हा आधुनिक सामाजिक मानसशास्त्राचा मूळ संस्थापक आहे.
i) कर्ट लेविन	ii) अल्बर्ट बांडूरा
iii) सोलोमन अॅश	iv) सिगमंड फ्रॉईड
- य) ..... म्हणजे वेगवेगळ्या सामाजिक संदर्भात स्वतःचे व्यवस्थापन करणे होय.
i) इतर सादरीकरण	ii) स्व-सादरीकरण
iii) भावना	iv) श्रद्धा

- र) स्व-आदर मापनश्रेणी ..... यांनी विकसित केले.
- i) पेहलम ii) डी हार्ट
iii) रोझेनबर्ग iv) हेनडिन
- ल) ..... यांच्या मते, जे संप्रेषक शरीरिकदृष्ट्या आकर्षक असतात ते कमी आकर्षक व्यक्तींपेक्षा अभिवृत्ती बदल अधिक घडवून आणतात.
- i) वूड आणि ली ii) जॉन वॅटसन
iii) हॉवलंड आणि विस iv) अँडरसन
- व) ..... प्रक्रियन हा अनुकूलनाचा केद्रीय मार्ग म्हणून ओळखला जातो.
- i) पध्दतशीर ii) सामाजिक
iii) नवगामी iv) रचनात्मक

प्र.2) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) पध्दतशीर निरीक्षण
ब) अशाब्दिक (अभाषिक) संप्रेषणाचे मूलभूत मार्ग
क) छापचे व्यवस्थापन
ड) स्व-सादरीकरणाच्या युक्त्या
इ) स्व-आदराचे मापन
फ) विसंवाद आणि अभिवृत्ती बदल

प्र.3) सविस्तर उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) सामाजिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. सामाजिक मानसशास्त्राचे शास्त्रीय स्वरूप स्पष्ट करा.
किंवा
ब) केलीचा आरोपण सिध्दांत स्पष्ट करा.

प्र.4) सविस्तर उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) वैयक्तिक ओळख विरूध्द सामाजिक ओळखीची चर्चा करा.
किंवा
ब) अभिवृत्ती निर्मितीचे वर्णन करा.

